97 2

E ONARDI

TII — DE SESTERTIO, TA
pecuniis, — ponderibus, mensuris, stipendiis mi
us antiq — is, ac prouinciarum, regum, populi
ni, Caesa — umq; redditibus, libri duo, in qui
mplura — ca scriptorum clarissimorum tum
dicio, tu — exquisitiori doctrina castigantur,
utur, ill — strantur.

Item index rerum scitu dignarum.

Basileae, in aedibus Frobenianis
Anno M. D. XXX.

EGNATIVS L

NIHIL erat in
strati perplexu
quàm hęc ipsa
explicādi ratio
etiam doctis hominibus uisus
auri argentiq; usum, numism
tarum deniq; rerū pondera
Quare ita planè factum, ut
ab hinc annum res hęc tota
perutilis, nostris hominibus
ta sit. Et iacuisset hęc sanè pa
pressa tenebris, nisi Portius
rum gloria celebris, quę
rens longe lateq; terrā ita
tum sua laude illustris, ren
casus feliciter illustrasset.
Portio nostro ut autori p
opinor, inique ferent. Siq
tos iam annos, huic egreg
moniū in annotationibus
esse tributum. Est enim hic
quę quidē digne libero si
acer inuestigator & dilig
pte natura inuolutę, cum
stria explicatę fuerint, ma

99—3

EGNATIVS LECTORI

NIHIL erat in omni literaria re no-
strati perplexum inuolutúm ue magis
quàm hæc ipsa priscorũ nummorum
explicãdi ratio. nihil implicatius olim
doctis hominibus uisum, quàm cum ueterem
gentiq; usum, numismata, eorũ preciũ, mul-
deniq; rerũ pondera ac mẽsuras attigissent.
ita planè factum, ut millesimũ & amplius
annum res hæc tota maxime necessaria &
is, nostris hominibus aut relicta, aut ignora-
t iacuisset hæc sanè pars diutius altißimis op
tenebris, nisi Portius noster cum maiorũ suo
oria celebris, quæ Vicentiæ iampridem flo-
nge lateq; terrã Italiam hodie peruagatur,
laude illustris, rem obscurã primus tentare
eliciter illustrasset. Nec uero uendicatã hanc
nostro ut autori palmam, docti homines, ut
, inique ferent. Siquidẽ meminerunt illi, mul
annos, huic egregio hominis inuento, testi-
in annotationibus in Tranquillũ meis à me
butum. Est enim hic uir cum cæteris artibus,
idẽ dignæ libero sint, ornatus omnibus, tum
uestigator & diligens earũ rerum, quæ sua-
ura inuolutæ, cum primum ingenio & indu
plicatæ fuerint, magnã laudem homini pa-

 riant.

riant. Erit igitur hic tibi libellus lector optime, studiosius pellegendus. Hunc tu ut in manibus frequenter habeas, nō solum Portij ipsius gratia, cui etiam atq; etiam debes, uerum etiam rei ipsius pulchritudine & fructu uelim. Nec ille planè expectationem frustrabitur tuam. Nam cum omnium studiorū, literarūq; cognitio expetēda nobis sit, hæc quoq; pars minime contēnenda, qua quid sestertium, quid talentum, quæ auri argentiq; priscis seculis proportio, qui prouinciarū regumq; ueterum, ac Romani maxime imperij redditus fuerint, mensuræ deniq; ueteres omnes ac rerum pondera explicantur. Quod si hodie in una alterá ue ciuitate magni sæpe uiri iudicati sunt illi, qui aut perite rationes cōficiant, aut omnē explicandæ pecuniæ traijciendæ ue rationem probe calleant (siquidem in omnibus imperijs pecuniaria hæc ratio plurimum ualere semper existimatur, ut non male bellorum nerui & regnorum thesaurus esse dicatur) quid de Portio sentias? qui breui admodum opusculo, ueluti in tabella, pictum tibi uniuersum hunc orbem, ut ita dicā, pecuniæ depinxerit, ut omittā eum fructum, quem humanioris literaturæ nostratis studiosi, iam maturū ex Plinio, ex reliquis percipient, qui ante hac acerbitate immaturitateq; sua, quod ad hanc partem attinet, ingratus haberetur & iniucundus. Bene uale.

LEO-

LEONARDI DE P
consulti Vicentini De
ponderibus & me
quis Liber

modo repertas, quum m
tionem deuenissent, quibus
posita sunt, prout queq; s
ra credita. Aurum uero c
te præstet, non ex his tan
ac naturali, & ex arcanis
plerių crediderūt, qui
rire potest, in continua
mutatione uersetur, eas m
huiusmodi transmutatio
reantur, homines existimar

)NARDI DE PORTIS IVRIS/ ·onsulti Vicentini De sestertio, pecunijs, ponderibus & mensuris anti/ quis Liber primus.

OMMERCIA rerum permutando cuique super/ flua & necessaria cœpisse ratio sub/ est, & certißimi autores prodide/ re, postea emptiones & uenditio/ nes ex usu & cõ/ repertas, quum metalla in hominum cogni/ ı deuenissent, quibus diuersa postea precia im sunt, prout quæq; speciosa, commoda, aut ra lita. Aurum uero cur alijs precio & dignita tet, non ex his tantum processisse, sed ratio/ ırali, & ex arcanis philosophiæ deprompta crediderũt, quippe cum natura, cui nihil pe ıtest, in continua tamen suarum partiũ trans ·one uersetur, eas merito præstantiores, quæ ıodi transmutationi minus obnoxiæ reperi/ ·, homines existimarunt, ut magis defecatas

 & propius

& propius ad naturam principiorum accedentes, quæ sanè incorruptibilia sunt, & sua puritate ab omni iniuria conuersionis præseruantur. Cum igitur aurum, cui nihil igne deperit, nec situ, nec flammis corrumpatur, nec in aliam speciem, quo minus naturam suam retineat, transmutari poßit, non facilitate, pondere, colore, quibus multis cedit, sed ut perfectum naturæ opus, nedum alijs metallis, sed omnibus illius partibus dignitate præstantius, & preciosum magis non immerito iudicarunt, quibusdam paucis exceptis, ut carbunculis, adamantibus, & alijs non permultis, eadem fortasse ratione, uel solo luxu & hominum libidine commendatis. Cum metalla igitur ad commercia uetere illo permutandarum mercium usu commodiora in usu esse cœpissent, unà cum his statim cupiditates & earum comites fraudes & auaritia & cuncta scelera prodiere. Quæ bona omnia & commoda bonis initijs reperta, ad malos semper exitus & hominum perniciem conuerterunt. Hinc Promethei fabulam originem cœpisse reor, quē furatum ignem Ioui, scilicet rerum cognitionem & prudētiam è cœlo traxisse, cum in maliciam conuersam animaduerteret, pœnituisse illum credi par est, & aquilam eius iecur, cupiditatis sedem & causam, incessanter rosisse, non sine occulto & utili mysterio finxit antiquitas, quo pœnitentiam

Metallorum usus & commoditas.

Promethei fabula.

itētiam & pœnam obiter significaret eius, qui
tale genus sua illa felici & beata simplicitate
asset. Hinc illa iniqua & uulgata metallorū in
tio, ueluti malorū omniū causam præstiterint,
ıre ac merito nerui terræ & præcipuū naturæ
: appellari poßint. Prius enim ex ijs utilitates, Ferri utilitas.
a cōmercia reperta sunt. Quæ enim exerceri
qd utile? qd pulchrū fieri sine ferro potest? si ad
s & urbiū expugnationes & ad omnia mala
ines postea cōuertere qd est quod ferro impute
Aeris, argenti, auri & aliorū metallorū com-
a ad medicinam & alios necessarios usus lon-
esset referre: si ex cupiditate tāti boni orta est
itia & inde omnia mala, cur metalla insecta-
? sed illis omißis, nónne cōmercia & hominum
entus his præcipue constant? nónne mutuo usu
ōsuetudine disciplinæ & artes inuentæ? ex qui-
prudentia, iustitia, pietas & reliquæ uirtutes
inem traxere, nónne ciuitatibus & oppidis fa
andis occasionem præstitere? profecto quod in-
gant, quod cognoscant, quod à feris distent, &
q; quicquid boni habeant mortales, pro maiori
te metallis acceptum ferre poßunt, quod non
m ratione, sed etiam exēplo iam domestico de-
strari potest. Quāto minus à feris suis, elephan
simijs & alijs huiusmodi paulo mitioribus, q̄ à

 nobis

nobis differunt homines illi in extremis mundi partibus ab Hiſpanis nuper inuenti? cur cum eandem faciem & membra habeant, non eoſdem ſenſus & iudicia? Non has differentias natura fecit, cui ſatis fuit hominum genus ad percipiẽdas diſciplinas idoneum magis quàm cætera animalia procreare. ipſi homines mutuo uſu ſeinuicem docentes, quod quiſq; sciret, prudentiores effecti ſunt. fient aliquando illi, & poſtea mali, ut nos, & eorum malicia, non commercia metallis contracta, erunt in cauſa. Quibus ſublatis omnes quidem artes, mores, diſciplinæ, & cuncta bona unà deficerent, & citius nos illis hominibus penè feris ſimiles, quàm nobis illi efficerentur. Sed longius fortaſſe quàm decuit, euagatus ſum, ut diluerem immeritam calumniam præcipui boni. Ad propoſita nunc accedam. Rudibus metallis primo teretibus ut uirgulis, uel in latitudinem diffuſis, poſtea ad reprimendas adulterantium fraudes ſignatis, in commercijs uſos fuiſſe mortales ſatis conſtat, quibus diuerſis imaginibus impreſſis, hominum & animalium, ut ſagittarij, noctuæ & aliarum rerum, diuerſa nomina impoſita ſunt, ut Darici, Philippei à regibus, à pondere, numero & rebus impreſſis, Græcis drachmæ, tetracini, oboli, minæ: Latinis denarij, bigati, quadrigati, ſeſtertia, & generali uocabulo, nummi, ſeu pecunia, appellati ſunt.

Nummorum nomina.

Quorum nomina & precia adeo iam uoluen/ Nummus.
seculis in desuetudinē abierant, ut pauci quid
ij, minæ, talēta, paucissimi quid sestertia, uel
ulli (absit uerbo inuidia) nostro æuo intelli/
;ita ut scirent pecunijs nostri temporis con/
Quapropter quum stipendia militum, reddi
thesauros populorum, & regum tributa
is imposita, conditiones fœderum, priuato/
itias, impensas ædificiorum, deniq; precia
pud antiquos autores posita, unde multa
plum & ad nostram institutionem trahi
cognosci maxime operæprecium arbitra/
in hac materia confusa & difficili inuene
tate rei, & multorum stimulis impulsus,
; stylo tradere constitui, cum in huiusmo
cognitione non styli gloria, sed inuenti
nferri soleat, eoq; magis in hoc, quia in di
his, nedum pecunias, sed pondera anti/
quoq; excutere, & nostris conferre ne/
Quibus liquorum & seminum mensuræ
lisquisitione elici & cognosci poterunt,
me legentibus utile & iocundum fore
paucis præmissis, quæ professus sum,
Diuersi ponderis & nominis fuisse Ta Talentorum genera.
intiquos satis constat, Aegyptiū, Phœ/
ylonium, & alia, quorū rationes præ/
termisi,

termiſi,quod ad ea quæ dicturus ſum,non multum
Ponderum cõferre exiſtimaui.Sed duo præcipue in uſu fuiſſe,
nomina. uidelicet maius,Euboicum appellatum , quod in ſe
habuit mnas,quas Latini minas dixere,octoginta,
& Atticum quod ſexaginta.Mina in ſe habuit dra
chmas centum.Drachma ſcrupulos tres,Scrupulus
Libra Roma. obolos duos,Obolus ſiliquas tres.Libra Romana,
quam eandem fuiſſe,qua nos utimur,nedum conie/
ctura,ſed uera computatione puto me reperiſſe,un
cias in ſe habuit duodecim : uncia drachmas octo,
Vncia. & ſic libra drachmas nonagintaſex. Vnciæ &
Drachmæ in numero noſtræ & antiquæ libræ con
ueniunt,quia totidem noſtram libram conſtituunt,
Drachmas uero & uncias antiquas noſtris conue/
nire duplici argumẽto,& utroq; probabili,& qua
ſi demonſtratiuo puto deprehendiſſe,cum apud an
Drachma. tiquos,& noſtro æuo drachmam eſſe octauam par
tem unciæ conſtet, & denarij antiqui,quos frequẽ
tiores pondere drachmæ fuiſſe inferius apparebit,
nunc diuerſiſſimis in regionibus reperti octo no/
ſtram,ſicut & antiquã unciam , & nonaginta ſex
libram impleant.Præterea ſicut uncia noſtri tem/
poris charactos.cxliiij.continet, quo pondere ferè
minimo monetarij & aurifices nunc utuntur.Dra
chma uero , quæ eſt octaua pars unciæ , charactos
Vncia. xviij,ita antiquam unciam,& drachmam totidem
ſiliquas,

as, ex computatione præmissa apparet ha-
: Siliquas uero antiquas nostris charactis cõ-
e & nomine & effectu, omnibus qui experi-
abunt, constare poterit. Quia pro siliqua se-
illius pomi, siue fructus quem Græci Cera- κεράτιον
nostri uulgo nunc charobam appellant, acci- quæ siliqua.
t, & inde Græco corrupto uocabulo pro si- Characti
haracti nomen in usu esse cœpisse librando pondus.
endi, quia eiusdem sunt ponderis, si semina
a & matura & non flaccida & exhausta
ur. Sed Romani in mentione pecuniæ, &
sestertij, ut inferius demonstrabitur, Mi-
et pondo inferius declarando, & non sua
mmuni usi sunt, ut in numero rotundo, ui-
drachmarum centum talento, & sestertio
ct. Libra Attica in se habuit drachmas Libra Attica
e postea in pondere aliarum rerum in suo
seuerauit, in pecunijs uero, ut sine detri-
editorum debitores subleuarentur, ex de-
onis ad centũ drachmas exercuit, & Mi- Mina.
ata fuit, ut Plutarchus in eius uita. Hæc
ento, mina & alijs ponderibus superius
iis exquirere uoluerit, præter ea quæ
ud autores reperiuntur, ordine omnia
metrico de ponderibus in uolumine
nserto uideri possunt. Pondera anti-
qua

pro decē libris æris permutabatur, denarius ellatus est, pro quinis quinarius, sestertius pro bus libris & semisse. Sed quum postea asses un-s fieri cœperunt, placuit denarium pro assibus estertium pro quatuor permutari, & sic sem-stertius fuit quarta pars denarij, quem tamē omen significat) in stipendijs, & apud auto-mentione pecuniæ semper pro decem assibus um fuisse Plinius loco superius adducto te-& Plutarchus in uita Camilli, quum scribit am indictam à populo. xv. M. assium, decla-summam M.D. drachmas cōficere. Liuius loco xv. mill. grauis æris fuisse damnatum, us in actis Seruij Tullij regis in mentione ribit primam classem ex ijs, qui centū mil uel supra, census haberēt: secundum ex ijs, xv. millibus usq; ad centum millia. Diony-carnaseus eodem loco scribit primam clas ex ijs, qui centum minas, uel supra, habe-nsu: secundum à decem drachmarum mili mma eadē est usq; ad. lxxv. minas. Item vi. primæ decadis scribit Camillo dicta-ribunos plebis quingentorum millium m indictam, si quid pro dictatore egis-bus eadem scribens quinque myriadum m argenti pœnam indictam, quæ sum-ma

Denarius unde.

Quinarius.

Sestertius.

Classis.

ma quinquaginta millia denariorum significat, quæ decies multiplicata quingenta millia æris efficiet, & ex his & reliquis quæ sequuntur apparet, quum apud autores pœna uel præmium grauis æris reperitur, semper intelligi debere de assibus, qui.x.singulos denarios repræsentabant, & denarios pondere drachmæ in frequentiori usu fuisse, quos ut asses, uariante tempore mores uario pondere signatos, & tandem ad imitationem Atticorum in drachma resedisse opinor.

Denarij Ro. pondus. Drachma 3. scrupuli. Talentum magnum.

Denarium Romanum, siue nummum argenteũ reperio aliquando fuisse pondere drachmæ adiecta parte tertia, & sic scrupulorum quatuor. Tres enim scrupuli faciunt drachmam, & iste denarius ad computationem Talenti magni cõuenit, quod erat minarũ lxxx. & librarũ Roma.lxxxiij. & unciarũ.iiij. & sic eodem modo sex millia huiuscemodi denariorum, qui scrupula continent quatuor, faciunt talentum maius, quo eorum qui drachmæ sint pondere, talentum minus, quod erat minarum. lx. & lxxij.

Talentum minus.

huiusmodi denariorum signabãtur ex libra argenti & de hoc denario quatuor scrupulorum intelligit Liuius libro.iiij. decadis quartæ prope finem quum dicit signati argenti. lxxxiiij.M. fuere Atticorum tetracinorum, trium fermè denariorum in singulis est pondus, cum Tetracini dicantur à quatuor

POND. AC

quatuor drachmis, & sic
& cum singuli Tetracini
nariorum, apparet denar
deris quatuor scrupuloru
to scrupulo, alium fuisse
bus multi antiquissimi adb
ris parum ultrà drachmas
uet uncis drachma commi
cia denarij septem. Et de bo
nium libro.xxi.cap.ultimo,
ma Attica ferè denarij arge
ita expresse exponit Corne
cap.xij.de ratione ponderum
pondus denariorum septem
tioni conuenit autoritas Pli
uitiatum credidit libro.xx
quum dicit, iustum esse ex li
denarios signari: quem locum
tum correxit, & tamen si re
in uncia sit pondus denariorũ
uncijs, & sic ex libra potuer
denarij. Deniq; crescente auar
Græcorum pondere drachmæ
perunt, & ij frequentiores apu
nis, & in thesauris passim repe
& nunc, & sestertio magis con

or drachmis, & sic scrupulorum duodecim,
m singuli Tetracini essent ponderis trium de Tetracini.
um, apparet denarios aliquando fuisse pon-
uatuor scrupulorum scilicet drachmæ addi-
pulo, alium fuisse & frequentiorem, ex qui
lti antiquissimi adhuc reperiuntur, ponde-
m ultrà drachmam, adeo quod in quali-
a drachma comminueretur, & sic ex un-
rij septem. Et de hoc credo intellexisse Pli Drachma
ro. xxi. cap. ultimo, quum scribit, Drach- Attica.
a ferè denarij argentei habet pondus, sed
sse exponit Cornelius Celsus libro. iiij.
e ratione ponderum, quum dicit in uncia
enariorum septem, & huic computa-
enit autoritas Plinij, quem Hermolaus Locus Plinij.
redidit libro. xxxiij. cap. viij. in fine,
, iustum esse ex libra argenti. lxxxiiij.
gnari: quem locum Hermolaus ut uitia
it, & tamen si recte computetur quod
pondus denariorũ septem, ex duodecim
c ex libra potuerunt signari. lxxxiiij.
iq; crescente auaritia ad imitationem
ondere drachmæ denarij signari cœ-
frequentiores apud autores, & in rui
sauris passim reperiuntur, & talento
stertio magis conueniunt. Ex quibus
pluri-

plurimos antiquissimos, & diuersis notis signatos, diuersissimisq; in regionibus repertos uidi, & appensos omnes ponderi drachmæ conuenire deprehendi, quod maximam fecisse coniecturam Romanæ iustitiæ regi Taprobanes Plinius attestatur lib. vi. cap. xxij. quum in captiua pecunia denarios pari pondere, & diuersarum imaginum reperisset. Etsi magnitudines, & non imagines in libris impressis corrupte legatur, tamē in antiquissimo manu scripto imagines & non magnitudines legi, & recte, & hos fuisse proprie denarios, uel magis cōmunes attestatur Liuius lib. iiij. decadis quartæ. Vltra quod huius ponderis frequentiores adhuc reperiuntur, & inferius autoritate aliorum comprobabitur, quū scribit Achæos à Flaminio admonitos, redemisse seruos Itali generis per totā Achaiam, eamq; redemptionem centū talētis stetisse Achæis, quum quingentos denarios precium quod redderetur dominis pro singulis seruis statuissent, mille enim & ducentos ea ratione Achaia habuit. Quod si recte computetur, constabit talentum. lx. minarum, & sic Atticum sex millia denariorum continere. Idem Liuius si cū Plutarcho conferatur, comprobabit denarios, & drachmas eiusdem æstimationis fuisse, cum alter ipsorum drachmas, alter totidem bigatos Badio Nolano à Marcello donatos referant,

Taprobanes rex unde cō iecturam fecerit Ro. iustitiæ.

Locus Plinij.

Denarius & Drachma idem.

referant, & Appianus lib
gentas drachmas ueterani
legerat, promisisse. Cicero
denarios dedisse scribit in e
ticum, & in alia ad Quint
locis clare constat. Idem Pl
prauate legatur, attestatur
primit tertiam partem mi
habere pondus, ut in codice
quāuis. xxxviij. corrupte le
tribus his generibus denario
nomen transisse, uel in desuet
duobus sequentibus, aut utrū
aut retenta æstimatione pon
totum drachmæ adæquatum
examussim conueniret. Et si
noris ponderis nummi anti
tur, non denarij sed extraor
ut etiā nostro æuo signari sci
tam inter doctos hæsitatū, p
sciam, adhuc significationem
molaus nostre ætatis literatu
gator, pro incomperto sibi u
ticulam reliquit, quod tandē
ctissimis uiris qui hoc ignora
gratio longe impar excussi, &

nt, & Appianus lib. iij. scribit Octauiũ quin-
drachmas ueteranis, quos ex municipijs col
t, promisisse. Cicero idem exprimẽs totidem
s dedisse scribit in epistola. vi. lib. xvi. ad At
& in alia ad Quintum fratrem, & in alijs
re constat. Idem Plinius si recte & non de-
legatur, attestatur lib. xij. cap. xv. cum ex-
ertiam partem minæ denariorum. xxxiij.
ondus, ut in codice manu scripto legitur,
xxviij. corrupte legatur in impreßis. Ex
generibus denariorum primum in aliud
ansisse, uel in desuetudinẽ abijsse reor. Ex
quentibus, aut utrũq; in tertio mutatum,
s æstimatione pondus imminutum & in
chmæ adæquatum, ut talento & sestertio
conueniret. Et si aliqui maioris aut mi-
leris nummi antiqui argentei reperiun-
narij sed extraordinarij existimãdi sunt,
ro æuo signari scimus. De sestertio mul-
octos hæsitatũ, pauci nomen, nulli, quod
e significationem intellexerunt. Et Her
ræ ætatis literaturæ solertißimus inda-
ncomperto sibi uel alijs aliquãdo discu-
iquit, quod tandẽ illi & multis alijs do
s qui hoc ignorarunt, doctrina & in-
impar excußi, & duplex esse sester-
b tium

Seſtertium duplex.

tium obſeruaui, maius, & minus, quid inter ſe differant, declarabitur. Sed qua alterū ab altero uel nota uel adiectione apud autores dignoſcatur, nōdum mihi plene ſatisfacio, qa codices ſynonymo corrupti non bene poſſunt obſeruari, cum eodem nomine & uocabulo res diuerſiſsima exiſtimatione reperiatur, quo nunc legentes, & fortè olim ſcribentes hallucinati ſunt. Sed cum ſeſtertium neutro & uirili genere & cum adiectione nūmi & ſine apud autores inuenerim, ualde opinor, ſi libri eſſent ſynceri, hac differentia dignoſci poſſe, quod uirili genere & cum adiectione nummi de minore, & ſic æris, qui, ut infra declarabitur, erat quarta pars denarij, ut ſeſtertius nummus: neutro autem & ſimpliciter poſitum, ut ſeſtertium de maiore, & argenti intelligi debere. Et hæc differētia poteſt elici, ut alia omittam, ex uerbis Gellij, qui lib. ij. cap. xxiiij. dicit ſeſtertios trecētos in cœnam inſumere ius eſſe, & intelligitur tunc de minoribus, & Trāquilli qui ſcribit C. Cæſarem ſeſtertios CCC. legaſſe uiritim, & de minoribus conſtat intellexiſſe ex ſumma, quæ nimia eſſet, ſi tot ſeſtertia populo Romano uiritim legaſſet, & autoritate Plutarchi in uitis Antonij & Bruti, dum facit mentionem de eodemmet legato Cæſaris, & lxxv. drachmas unicuiq; ciui Romano legaſſe dicit, & clarum ſit. lxxv. drachmas, & ſic de-

narios CCC. sestertios repræsentare, cum
us sit quarta pars denarij. Et Cornelius Ta- Sestertius qd.
bro decimoseptimo scribit post seditionem
em, qua milites in triclinium irruperunt,
m quina millia nummûm singulis donasse.
bus in uita Othonis eadem scribens, mille
& quinquaginta denarios dedisse, quæ
a pars quinque millium, & Varro de lin-
ia declarando sestertium, masculino ge-
t. Quibus exemplis & alijs inferius in
rendis, & quæ multipliciter adduci pos-
apparet sestertium æris ferè semper ui-
& cum adiectione uel nuda appella-
ni, argenti uero neutro, & simpliciter
periri apud autores. Sed quia aliquan-
reperiuntur, credo uitio scriptorum,
affirmare superius adducta, ne uitia li-
i pro inscitia imputentur, sed satis sit
um inter se tantum differant, ex pre-
coniectura cognosci posse, de quo se-
s intelligere uoluerint. Succurrebat
s figuræ sestertij aliquam notam for-
onsueuisse, qua maiora à minoribus
guerentur. Quæ postea cum per in-
i desijsset, inde obortam confusio-
-det sententia. Sestertius igitur ut à

 minori

minori incipiam, teste Plinio lib.xxxiij.cap.iij.& Varrone libro quo supra, & alijs, dictus quasi semitertius, uidelicet quod semis tertio loco, uel tertiæ libræ post duas poneretur, & hoc nomine intelligebatur pondus duarum librarũ adiecta semi, & ideo hac figura ƚƚi scribebatur, uel hac ƚƚs, ut ea intelligeretur duas libras integras fuisse adiecta semi, & sic pro quarta parte denarij, cum primum denarius argenteus pro decem aßibus æris permutaretur. Et de hoc intellexit Varro de re rustica lib.iij.cap.ij. dum scribit quinq; millia turdorum uenisse denarijs ternis, ut sexaginta millia ea pars reddiderit, & intelligit de sestertijs, ut constat ex sequentibus, & in libris scriptis apparet figura ƚƚi. Cum uero quinq; millia turdorum ternis denarijs singuli uenierint, & tota summa esset denariorum quindecim millium, sequitur quod hæc summa quater multiplicata, sexaginta millia redderet. Itẽ de hoc manifeste intelligit Cicero in Verri. iiij. in oppositione frumenti æstimati, ubi apparet ternos denarios sestertios.xij. ualuisse, & sic sestertiũ fuisse quartã partẽ denarij, & in legato Cæs. superius adducto, & alijs præmißis. Item ex locis collatis Plutarchi in principio uitæ Gracchorum, & Plinij lib.xxxiij.cap.xi. dum utrobiq; fit mentio diuersis nominibus de æstimatione delphinorũ aureorum, & in

Sestertius.

Denarius argenteus.

uita Syllæ in principio scribens mille num/
lrachmas CC. & quinquaginta ualuisse, &
mpridio in uita Seueri, cum scribit milites
iillia poposcisse, exemplo eorum, qui olim
lum Romam deduxissent: & Appianus lib.
'it duo millia & quingentas drachmas illos
e. Et Plinius lib. xxxiij. cap. iij. manifeste di
quod non indiget disquisitione, ex quibus
stat sestertium nummum fuisse quartã par/
rij, & drachmam denario conuenisse: sed
s fuit in maiori sestertio, quod à nemine
declaratum ex diuersis fuit necesse elice/
ußi tandem ad exemplum illius minoris
se repertum, & sicut illo duas libras &
, ita maiore tantundem argenti, uidelicet
s & semis, & sic ducentas & quinqua/
hmas uel denarios repræsentari. Et si
ubium faceret, quod duæ libræ Romanæ
lucentas & quadraginta, & non quin/
rachmas efficiant, quæ ad sestertium ma Drachmæ.
dicetur, requiruntur, ut hoc discutiam,
rabitur, quid uelint significare autores
Liuius, cum dicit pondo mille, & reli/ Locus Liuij.
ultos uidi hæsitare. Sciant igitur qui
:, Romanos in plurimis, & maxime in
ticos imitatos, sicut illi in commercio
 omnium

omnium aliarum rerum sua libra. lxxv. drachma/
rum, in argento uero mina, ita ipsos in alijs rebus
communi libra. xcvi. drachmarum, in mentione pe
cuniæ ferè pondo indeclinabili usos fuisse, quo cen/
tum drachmas ad exemplum minæ repræsentari si/
gnificabant, & ideo in sestertio non libra, sed pon/
do intelligi debere, & sic. CC. & quinquaginta de/
narios. Quod ex multis & maxime autoritate Plu
tarchi & Liuij, si loci conferātur, comprobabitur,
in quibus de eadem re loquuntur. Liuius dicit Fa/
bium pondo bina & selibram pro recuperandis ca
ptiuis, Plutarchus in eius uita ducentas & quinqua
ginta drachmas, & sic sestertium persoluisse, uideli
cet duas minas & semis, & sic ducentas & quin/
quaginta drachmas uel denarios. Et clarius demon
stratur autoritate Pomponij iurisconsulti in titulo
de auro & argento legato in lege quæ incipit, Seri
bit Quintus Mutius. His præmissis, quod sestertium
maius & sic argenti, ducentos & quinquaginta de
narios in se haberet, ex inferius dicendis clare con/
stabit, & primo ex etymologia uocabuli, ut supe/
rius declaratum fuit, scilicet quod in se habeat duas
libras & semis argenti, ut minor æris, & autorita
te Auli Gellij lib. v. noctium Atticarum cap. ij. cum
scribit equum Bucephalum emptum tredecim talen
tis, & computando dicit tredecim talenta æris no/
stri

stri, summa est sestertia. CCC. C
computentur ex his quæ superiu
gula sestertia. CC. & quinquag
habere, quæ trecenties & duo
lxxviij. millia reddent. Quæ sun
præsentabit tribuendo singulis
denariorum, ut superius autorit
demonstratum fuit. Confirmatu
tue in uita Fabij, cum scribit F
mouisse. CCC. xxxij. sestertia te
addita tertia parte unius, scilicet
cis spectaculis faciendis. Et poste
est octo myriades drachmarum
mille quingentæ octoginta tres.
summa si sestertium pro ducen
drachmis, & sic denarijs, accep
tio sestertiorum, summæ denar.
los conueniet. Et ex his locus Li
corrigi potest. Idem alio in lo
chus in uita Marci Antonij in p
plum eius liberalitatis exponen
amicis dari iusserat duo millia
Romani decies sestertium uocat
ducentis quinquaginta denarij
sertio respondet. Ad hoc prob.
cus Tranquilli in uita Cæsaris

a est sestertia. CCC. & . xij. quæ si recte ur ex his quæ superius dixi, constabit sin ia. CC. & quinquaginta denarios in se e trecenties & duodecies multiplicata ia reddent. Quæ summa. xiij. talenta re tribuendo singulis talentis sex millia , ut superius autoritate Liuij de talento m fuit. Confirmatur Plutarchi autori abij, cum scribit Fabium dictatorem .xxxiij. sestertia totidemq; denarios, parte unius, scilicet denarij pro musi faciendis. Et postea addit, hoc caput ides drachmarum, & drachmæ tres tæ octoginta tres, & oboli duo. Quæ tium pro ducentis & quinquaginta ic denarijs, accepta fuerit, computa t, summæ denariorum usque ad obo ex his locus Liuij in hoc corruptus Idem alio in loco ostendit Plutar ci Antonij in principio, cum exem litatis exponens scribit: cuidam ex rat duo millia & quingenta, quod stertium uocant, quæ computatio ginta denarijs pro singulo se Ad hoc probandum accedit lo n uita Cæsaris, ubi loquitur de præmijs

Locus Plutarchi.

præmijs ueteranis militibus promißis, & bina sestertia quæ in initio ciuilis tumultus promiserat, & reliqua. Appianus lib. ij. scribēs de seditione Placentina dicit, quinas dedisse minas in initio belli ciuilis promissas. Ex quibus apparet eandem summā promisisse diuersis nominibus positā apud diuersos autores, & sestertia singula CC. & quinquaginta denarios ualuisse, uidelicet duas minas & semis. Prædicta comprobauit computatio sestertiorum traditorum Scaleno ad corrumpendum iudicium in oratione Cluentiana, & clarius in epistola Ciceronis xiiij. lib. iij. ad Atticum, cum scribit candidatos sestertia quingena apud Catonem deposuisse. Plutarchus in uita Catonis scribit duodecim millia & semis drachmarum, quæ summa si in quinquaginta partes diuidatur. CC. & quinquaginta drachmæ in unaquaq; parte reperientur, & sic duodecim milia & quingētæ drachmæ quingena sestertia efficient. Ex quibus declaratur locus Iuuenalis non bene intellectus, qui in satyra quarta hoc confirmat, cum dicit, Mullum sex millibus emit, Æquantem sanè paribus sestertia libris. Quia cum dicit sex millibus, intelligit de sestertio minore, scilicet æris, & de quarta parte denarij. Cum postea dicit, Æquantem sanè paribus sestertia libris, intelligit de maiore, & sic argenti, uidelicet quod mullus tot libris

Locus Iuuenalis.

bris

, quod sestertijs maioribus emptus
Sestertia maiora mille & quingen-
reddunt, qui quater multiplicati sex
orum minorum repræsentabunt.
Iuuenalis opinio aliquorum omni
putantium unicum tantum Sester-
d cum adiectione numeri mille sem
i & intelligi, quia nullibi reperi-
millibus libris pependisse, & pro
s refert, unum octo librarum Clau
i forte idem fuit, de quo Iuuenalis
, quia illa additio numeri mille,
nec in alio, ubi reperitur Sesterti-
rtum, potest conuenire, & in alijs
fuisse duplex. Accedit ad compro-
ij computatio pulcherrima Cice-
tertia in Verrem prope finem,
publicanorum conatur detegere
uæ cum mihi naturam huius ad-
præcipue demõstrauerit, quid de
similium significatione ut decies Decies.
rũ hactenus obseruauerim, hinc Vicies.
, obiter antequàm ad computa-
, proferre libet, quæ aliquando
erum referre, multoties per cen
icari apud autores reperi. Et cũ
b 5 eiusdem

eiusdem uocis & synonyma legantur, qua ratione, uel nota tantum differant, adhuc mihi non bene fuisse compertum ingenue non inficior. Sed cum ingenui sit, si quid boni perficere non possumus, saltem uoluisse praeferre, satis erit mihi homini negociosissimo, & alia professione distracto, alteri cui otium & ingeniū magis suppetat, occasionem praestare perficiendi, quod inchoaui. Prima differentiae obseruatio fuit, quod in pluribus locis inueni huiuscemodi aduerbia, cum ad multiplicationem alterius numeri apposita fuerint, suum tantum numerum referre, ut decies centena, decies millena, cum uero ad designandam alterius rei quantitatem per se reperiuntur, per centum millia multiplicari, ut decies sestertium, decies talentum. De utraq; significatione multa sunt exempla apud autores, ea tamen solum adducam, quae computationibus deprehensa negari non possunt. De prima, multa in Arithmetica Martiani Capellae in pluribus locis, & maxime infrascriptis, in cap. de Hexade in fine, ubi computatur quod duodecies septuagena bina . D ccclxiiij. reddant. Item de pari, & impari in fine. Et capite sequenti in fine. Item de per se compositis, & in alijs computationibus sequentibus, & ne solus Martianus sit autor, Macrobius accedat in commentario de somnio Scipionis, in computatione

e annorum eius uitæ, ibi per septies octies
ractus, quam summam Macrobius scribit
intasex referre, & sic octies & septies
ũ numerum referunt. Et supra ubi dicit,
s septẽ, uel septies decẽ reddunt septua-
ex Plinio multa possunt adduci, ut in lib.
ij. ad finem, loquendo de uinis ibi, Maro
s tantũ addito aquæ miscendũ. Item lib.
j. ubi duodecies in simplici significatio-
dẽ lib. cap. v. ubi quinquies, & in Varro
lica cap. lxiiij. loquendo de amurca, &
a in pluribus locis, & maxime in de-
rorũ. De alia item significatione etiã
t adduci ex Tranquillo, Cornelio Ta-
o, & alijs autoribus obseruata, sed Ci
ficiat in Philippica secunda, & in loco
ucto, in quo cõputatio nullã dubitatio
duodecies per centũ millia multipli- Duodecies.
ed quia differẽtia de qua supra, nõ be
uidetur, cogitatio ad aliã transcẽdit,
apud antiquos hæc aduerbia non ea-
t nostro seculo proferebantur, sed cũ
a multiplicari deberent, non decies,
ies, sed deciẽs, duodeciens, milliẽs in Deciens.
, n, proferebãtur quæ postea forte p Duodeciens.
terponi, ut in pluribus dictionibus Milliens.
antiquis

antiquis contingit immutari. Exempla habeo huiusmodi dictionum, si codices sunt synceri, in Varrone de Analogia, ubi tractat de numeris, ibi legitur hoc decies, huius deciens. Si corrupte, uel aliud intendens, iudicium sit penes legentes. Itē in Asconio Pediano in expositione secūdæ actionis in Verrem, ubi excusat Ciceronem, quod in diuinatione dixerat Verrem millies sestertium expilasse, in actione uero quadragies, ibi legitur milliens, & nō millies. Utrum uero recte, aut corrupte non contendo. Hæc uolui dixisse, ut omnia quæ in hac materia hactenus obseruaueram, proferrem. Illud magis opinor, apud antiquos hæc aduerbia aliqua nota, seu figura addita discreta fuisse, qua simplicia à multiplicatiuis istius generis dignoscebantur, quæ quum postea, ut in multis alijs, per inscitiam apponi desierit, nobis inde confusionem & ignorātiam irrepsisse, ut potius coniectura quàm ratione cognoscantur, sed iam satis superq; mihi de aduerbio duodecies. Ad Sestertium, & computationem Ciceronis reuertar, qui in loco superius adducto intendens ex libellis publicanorum detegere Verris furta, scribit in eis deprehendisse ex uicesima portorij rerum nomine Verris exportatarū, publicanos Sestertia. lx. perdidisse, & de maioribus intelligendum, & inferius ex portorio argumentando,

infert

s ipsas exportatas duodecies Sestertium
& intelligendum de minoribus. Si illud
suum tantum numerum referret, argu-
ion procederet, nam absurdissimum esset
uectigal, quàm mercaturam. Si per cen
multiplicetur, ex comparatione fortissi
ur, & Sestertium comprobatur. Nam
. argenti computando singulis. cc. &
ta denarios. xv. millia reddent. Quæ
portorij, seu uectigalis rerum exporta
cies multiplicati trecenta millia effi-
quæ dixi clarum est Sestertium æris,
m esse quartam partem denarij, hac
illia denariorum quater multiplica-
entena millia sestertiorum efficient.
Cicero ex uectigali precium rerum
exportatarum, quas omnes prouin
ts uult intelligi arguere, scribit sum
x uicesima æstimationis. lx. Sester-
os. xv. millia fuisse precium rerum
tum. ccc. millia denariorum, & sic
na millia sestertiorum minorum.
nostras pecunias relata, ut clarius
telligi debet precium uectigalis
aureorum mille & quingento-
pluris æstimatarũ triginta mil-
lia, &

lia, & tantam summam expilasse Verrem Cicero ex præsuppositis conatur arguere, & sic locus erit clarus, & Sestertium comprobabitur. Ex hisq; multi alij corruptissimi in illis actionibus aliquando corrigentur, quos nunc nolui pertentare, quia summæ simpliciter positæ non possunt cũ alijs computando deprehendi, & in hoc loco addatur locus Gellij, qui multipliciter huic meæ commentationi suffragatur, qui alio in loco & talentum, & denarium, & utrunq; sestertium obiter declarat libro quarto cap. xvij. scribens Aritostelem libros Speusippi philosophi tribus talentis emisse, & declarat eam summam esse nummi nostri duo & septuaginta millia. Huic computationi omnia, quæ superius dixi conueniunt, uidelicet talentum Atticũ esse. lx. librarum, & sex millia denariorum, & sic tria talenta decem & octo millia denariorum conficiẽt, Quæ summa quater multiplicata. lxxij. millia nũnum sestertiorum minorum, eadem in. lxxij. partes diuisa, quælibet pars. cc. &. l. in se habebit, & sic totidem Sestertia maiora efficient, & cum scribit Platonem decem millibus denariorum libros Philolai mercatum, eos cum drachmis conuenire attestatur, cum alibi reperiatur illos centum minis emisse, quæ decem millia drachmarum conficiunt. His satis puto Sestertiũ demonstrasse, & quicquid

super

potius fastidio, quàm cõprobationi
on inficior tamẽ nonnulla, quæ huic
ationi non cõueniunt, apud autores
caq; corrupta non discrepantia au-
cũ numeri in distantijs locorũ, & in
in qualibet parte penes autores po
ii reperiãtur, qui uel ex his, quæ su
ex coniectura ex precijs rerũ subdu
unt emendari. Nonnulla tamẽ, quæ
e uidentur, apponere uolui, ne uel
sse, uel dissimulãdo omisisse uidear,
corrupta, & autoritate corũ, quæ
& etymologia Sestertij cõproba
ẽ ne potius immutare, q̃ corrigere
ter nõ attingã, satis sit admonere,
unt, locos apponam in Plinijs im-
s legitur libro. xxxv. cap. x. circa
m Atticum, ut ait Varro. xvi. Se
Hæc à meo Sestertio discrepant,
nis extaret, uel hic constaret, to-
ueretur, quia ex præsuppositis
non. xvi. sed. xxiiij. Sestertijs ta
in hoc deficit, & locum Plinij — Locus Plinij.
præter quàm quod ratione, &
potest, accedit ingens argumen-
manuscriptum, & antiquissi-
mum

mum uidi, multum in hoc loco dissimilem, & non multum à recto sensu discrepans apparet, ut infra. Talentum autem Atticum. M. Sex. taxat Marcus Varro, codē libro multis in locis obseruaui eadem quasi figura libras, & sestertia scribi, ut inferius manifesto exemplo tabulae Aristidis demonstrabitur, & si sex in .lx. corrigatur sensus cōstabit, quia uere talentum Atticum sexaginta libris taxatur, eadem ratione potest intelligi, & corrigi locus Gellij, qui libro primo cap. viij. scribit Laidem pro mercede concubitus decem millia denariorum poposcisse, & Demosthenem dixisse: Non emo tanti poenitere, & exponendo decem millia denariorum

Semitalentū. scribit, id est, sestertijs centum. Macrobius libro secundo Saturnalium in dicterijs scribit, Semitalentum Laidem petijsse, quod est tria millia denariorum, sed nec talentum, nec semitalentum, nec decem millia denariorum centum Sestertijs conueniunt, quae mea computatione .xxv. millia & non decem millia denariorum conficient. Quae si quid ambiguitatis meo Sestertio afferunt, ut alia superius adducta omittam, autoritate eiusdē autoris, quem eodem uolumine sibi contrarium fuisse non est uerisimile, confirmatur, & ut alia Sestertia non congruentia, ita & hunc locum uitio scriptorum uitiatum opinor, erroremq; ut in Plinio ex figura

nota

ſe, quia in libris manuſcriptis hac no
im & libras ſignificari inuenio, uide
l & s duas libras & ſemis, quod eſt
udem penè figura libras ſimpliciter
gura librarium deceptum, quum li-
ificaret, extenſo charactere (& ſi
es eſſent ſynceri, inter ſe differre)
pſiſſe opinor, quæ eadem penè figu
uando ſcripta reperiantur. Et ſi li-
rtijs legas, ſenſus conſtabit, quia ex
nſum fuit pro myriade drachma-
ũ centum libras ſeu minas argen-
o recte poſſumus opinari hunc ſen
, & hoc errore multos libros de-
, cum ſeſtertia pro libris & econ
ucrint, ex quibus ſufficiet hic unũ
um ponere, ut prædicta compro-
Plinij obiter corrigatur: ſcribit Locus Plinij.
xxviij. & lib. xxxv. cap. x. unam
hebani pictoris Attalum regem
tatum. Eandẽ lib. eodem. xxxv.
aſta ab eodem emptam, ſed re-
s ſeſtertium. Si ſeſtertium ſeu ſe
nus, Plinius ſibi contrarius re-
modo ſex millia ſeſtertiorum
tea ſeu cuiuſcunq; cognita ſum

c me,

me, centum talentis possunt cõuenire. Et ideo quasi est necesse confiteri errore figuræ consimilis pro libris sestertia transcripta, quæ sex millia numero & æstimatione examußim, & ad assem centum talentis respondent, & obiter ex his arguitur, & quasi demonstratur antiquos, sicut & Venetos nostro æuo, pro libris summam decem aureorum usurpasse, ut inferius in nummo aureo declarabitur, quod etiam alijs in locis uidetur Plinius comprobare, libro decimotertio capite decimoquinto scribit, mensas citreas libris tredecim & quatuordecim emptas. Item libro trigesimoquinto capite sexto de creta Cymolia scribens precium ei in pondo sex librarum, quæ uel sestertia uel libras quilibet ex sensu suo opinetur. Satis fuit demonstrare inuicem sæpius trãscripta fuisse, & loci suprascripti Plinij & Gellij potius corrupti quàm contrarij meo sestertio existimentur, nec uideatur absurdum libras aliquando pro pondo uel mina sumptas, cum uocabula rerum tam paruo discrepãtium, scilicet quatuor drachmis tempore facillime corrumpi potuerunt. Alium locum multum discrepantem inueni in Lampridio in uita Helij Gabali, cum narrando eius luxum scribit cum nunquam minus centum cœnasse sestertijs, & declarando dicit, hoc est argenti libris triginta, quæ nullo modo sestertijs conueniũt, quæ du-

Locus Lampridij.

centas

quaginta libras repræſentabunt, qui
ris argenti, auri legas, non multum
diſtabit, computatione auri ad ar-
is apponenda. Si tamen uel aliquid
uel ex ſumma auri detrahas, ſcili-
ana, uel ſeſtertijs uiginti addas, uel
que detrahas, uel alia ratione ali-
: quæ magis offendebant apponere
lia quæ non obſeruaram reperian-
hæc, & non diſcrepantia exiſti-
ulla parte autores corruptiores
eris & ponderibus & diſtantijs
ixi. Nummi aurei ratio diffi- Nummus aureus.
ncomprehenſibilis uidetur, quia
m multipliciter uariauit, ut etiam
is continue fieri uidemus, & ut
omittam, quibus aurum non mo-
ꝰ nundinis diuerſimode æſtima- Æſtimatio auri diuerſa.
es nummaria & ſtabilius & fi-
pud auos & proauos noſtros
inque libris paruorum taxaba-
ro patrum noſtrorum ad uigin
iplicando uſque ad ſex libras
ate uero noſtra groſſum addi-
recium auri multiplicari ſci-
iam non ſatis eſt, quod aliquid

quotidie subtrahatur, sed, quod peius est, materia adulteratur, adeo semper uiguit & uiget illa tantum à sapientibus dānata, auri sacra fames, quam uel parē uel maiorē fuisse apud antiquos, & exemplis & autoritate satis constat. Et ut alia omittam, quæ precium auri uariasse, & nummum aureum diuersa ratione æstimatum fuisse demonstrant, Suetonius in uita Cæsaris dictatoris capite de eius rapacitate scribit, Cæsarem aurum tribus millibus nummum in libras permutasse: quod ratione Liuiana inferius ponenda, qua aurum argento decuplo ualuisse ostenditur, nummis tribus millibus octingentis & quadraginta æstimatum in libras dici potest, & sic quasi in quarta parte pluris, nisi error sit in libro, & alia cōputatione plus. sed qualecunq; precium fuerit, ex eo satis cōstat ratione copiæ & defectus, aurum minoris, & pluris æstimatū, ut etiam temporibus nostris fieri scimus, tamen in re tam dubia & incerta, & mihi nunc aliud agenti, & occasione sestertij obiter assumpta, quod potui tumultuaria commentatione exquirere, sestertio apponam, & maxime cum ea quæ dicturus sum de hac materia, pecunijs & cōmercio nostri temporis satis conueniant. Nummum aureum igitur teste Plinio in illo loco communi, ubi præcipue scribit de pecunijs lib. xxxiij. cap. iij. post annum, lxij. signatum fuisse,

quàm

n & scrupulum ualuisse sestertijs ui
a quæ sequuntur. Quem locum pu- Locus Plinij.
ũ, & si syncerus est, ingenue fateor
:re. Et Hermolaus aliqua in eodem
, & hanc partem, ut pote de sester-
o omisit, & cum locus iste sit præci
eria, in eo laborandum operæpre-
ctũ sensum elicere non poterimus,
asionem præstare iuuat, uel rectius
nelius intelligendi. Scribit igitur
n auri sestertijs uicenis ualuisse, si
imus intelligere, ex his quæ dixi-
t quod conueniat: si de minoribus,
ra discrepat ratione. Sed adhuc
ueni, quod scrupulus auri sester- Scrupulus auri.
denarijs argenteis quinis, & sic
argento ualeret, cum ratione Li
: tres denarios, Pliniana inferius
ualeret. Sed quousq; aliquid me-
:e possumus, uel numerũ esse cor
auri, quod uarium semper fuis-
creuisse. Sequẽtia uero aut non
ota sunt, cum scribit, quod effi-
sestertij qui tunc erat, sestertios
:icies scrupula unius libræ, quæ
ginta octo multiplicentur, ni-

mis summam nongentorum excedēt. Ideo cum nec melior correctio uel intellectus occurrat, cogitabam illos sestertios nongentos in denarios corrigere, ut inferiora conueniant. Scribit enim iustum esse quadragintaquinque nummos signari ex libra, etsi quadragintaquinque millia corrupte legatur, ut inferius apparebit, & sic ferè pondere duarum drachmarum: qui si decies multiplicentur, ratione Liuiana nongētos denarios argenteos efficient, qui pondere drachmæ signabantur: si quadragintaocto nummos aureos ex libra signari accipias, ut frequentiores antiqui adhuc reperiuntur, sexaginta ad nongentos adijcies, sed sequentia absurdiora sunt, cum quadraginta millia, seu quadragintaquinq; millia ex libris signari iustum esse scribat. Quæ quanto à recto sensu magis abhorrent, tanto securius corrigi possunt & absque hæsitatione firmari numerum mille, errore & inscitia scriptoris seu impressoris esse appositum, & ex forma scribendi, ut multa alia, processisse opinor, quia in codice antiquo manuscripto, ut inferius scriptum inueni, X L V . M . quem numerum impressores, cum tria significaret, per errorem millia impresserunt, & pro quadragintaocto, quadragintaquinque millia transcripserunt: & quod ita corrigi debeat ad id quod summa quadragintaquinque millia sit excessiua,

cessiua,

impoßibile,quod tot ex libra ſigna-
't ingens argumentum & quaſi de-
od nummi aurei antiqui frequentio-
dere ferè duarum drachmarum repe
:et trigintaſex charatorum, uel pa-
ltra,qui quadragintaocto, ut Plini-
't, etiam nunc libram noſtram im-
;intaſex ex noſtris, qui ferè dimidio
ſignantur, ſcilicet drachme dem-
{apropter in hac parte audacter co
m,ut pro quadragintaquinque mil
octo, dempto numero mille ſcribe-
, diſquiſitione loci in hac materia
ixiſſe, ſi quid melius reperietur,
uabit diſcere,quàm docere.
:tur auri, ſi locus Plinij in hoc lo- Scrupulus auri.
on credo, denarijs argenteis qui-
ic quindecuplo pluris argento.
Plinius, & opinor rectius libro
ite primo demonſtrat quaternis
crupula byßini quaternis dena-
uri, & ſic ſcrupulum auri qua-
mutatũ oſtendit, quod magis ra
ſui conuenit & alia autoritate
:onius in uita Othonis, & Plu-
bæ ſcribunt, Othonem quoties

cum Galba cœnaret aureos singulos uiritim spiculatoribus diuisisse. Cornelius Tacitus faciendo de eadem corruptione mentionē scribit centenos nummos diuisisse, & sic denarios uigintiquinque, & cum nummi aurei illorum temporum, ut superius dixi, pondere duarum drachmarum signarentur, & sic scrupulorum sex, qui quater multiplicati uigintiquatuor efficiunt, manifeste apparet hanc computationem à ratione Pliniana, denario solo in quolibet aureo dissentire, qui cum pars minima sit ad summam, potuit uel ratione impreßionis, uel precij uariantis, uel alia nobis incognita excreuisse, & in hac summa talium scriptorum autoritate confirmatus, temporibus illis aurum argento conuenisse opinor. Quod superioribus temporibus minoris, ut credi par est, ex copia fuisse æstimatum inueni. Quæ æstimatio, commercio, usui & pecunijs nostri temporis satis conuenit. Liuius libro octauo quartæ decadis scribit in conditionibus pacis Ætolis concessum fuisse, quod si pro argento, quod certis pensionibus Romanis soluere debebant, aurum dare mallent, decem argenteos pro uno aureo præstare possent, quæ computatio & nomine & effectu à commercio & pecunijs nostri temporis non abhorret, nisi quid minimum malitia subtrahentium iusto ponderi pecuniarum

fortè

dissentiat, cum aureus nummus nostri tempo
ui ulgo Ducatus appellatur, iustum sit signa Ducatus.
de re drachmæ, uidelicet decem & octo cha
si iam charatus comminutus sit, & ipse e Charatus
ostro æuo decem ferè drachmis argenti in
un commercio permutetur, uidelicet decem
or manis, qui ferè pondere drachmæ signan Iulij.
to tidem Ferrariensibus, seu Mantuanis eius
nd eris & æstimationis, uel duodecim Mar Marcelli.
en etis, qui singuli quindecim charatis adie
id o pendēt, & ferè apud omnes nationes,
o netallo auri & argenti temporibus no
ec unijs utuntur, ratione Liuiana argētum
de uplo conuenit, ex quibus obiter declara
ti satis obscura, & ut existimo, usq; nunc
Libræ Venetæ grossorū, quæ aureis de
tu r, & paruorum quæ duobus Marcellis
tionem sestertiorū appellatæ, quam etiam
o antiquos usurpasse, argumento tabulæ
superius demonstratum fuit, quia sicut se
is, & argenti eiusdem ponderis qualita
æ, ita libræ grossorum, & paruorum pon
en int, materia differunt: cum libra par
pe unt, materia differunt: cum libra par
na unijs æris intelligatur, quæ adhuc Ve
en nine appellantur, & sicut hodie mi
um & uiginti pro singulis marcellis

 permu

permutantur, ita olim pleniores centum, uel plures, qui libram pendebant pro duobus Marcellis permutatos audiui, & credi par est, hinc libram paruorum scilicet æris pro duobus Marcellis esse computatam, & appellatam ad imitationem assis antiqui, qui decem singulis denarijs antiquis permutabantur, & pro libra uero grossorum libram argenti esse intellectam, quo nomine nummi argentei antiqui Veneti appellabantur, qui tempore auorum pleniores, & ut ab antiquis mensarijs intellexi, ferè pondere drachmæ signabantur, & centum libram implebant, & pro decem aureis, ut nunc idem pondus argenti ratione Liuiana permutabantur. Qui qualiscunq; ponderis fuerint, argenteos fuisse non ambigitur, & pro libra grossorum libram scilicet minam argenti acceptam; quæ centum drachmis constat, satis apparet, quæ & temporibus nostris nedum nomine, sed etiam effectu antiquæ rationi conuenit, cum centum Iulij, qui ferè minam implent, & centũ & uiginti Marcelli quasi eiusdem ponderis pro decem aureis, qui pondere drachmæ signantur, permutentur, & sic in decuplo argentum auro etiã nobis conuenit. Huic computationi uidetur conuenire locus Lampridij, si locus ex sensu meo corrigatur, quum scribit in uita Alexandri prope finem, Vectigalia publica in id contra-

Locus Lampridij.

txit, ut qui decem aureos ſub Aelio Gabalo
terant, tertiam partem auri præſtarent. Cor
Argenti ex ijs quæ ſequuntur, quia ſe decla-
ſcribit, Hoc eſt trigeſimam partem: & ſi au
tur, impoſſibile eſt tertiam partem auri eſſe
mam: ſi argẽti, computationi Liuianæ con-
uerbi gratia ſic ſtatue, quod ſinguli aurei bi
achmas penderent, cuius ponderis ferè om-
iquos uidi, decem huius ponderis uiginti
mas pendebant, & ſic ſcrupulos ſexaginta,
mma ratione Liuiana decies multiplicata
efficiet, cuius trigeſima eſt uiginti. Et ideo
Aelio Gabalo decem aureos præſtabat, ui-
ſexaginta ſcrupulos, ſi ex decreto Alexan-
inti dedit, computatione prædicta dici po-
od tertiam partem ponderis auri, & trige
eſtimationis, & ſic argenti præſtiterint,
nputatio cuiuſcunq; ponderis fuerint num-
i, conueniet, cogitabam tamen, quod illa di
i, quæ ubiq; in libris impreſſis, quos uidi, re
aurei corrigi poſſit, & forte rectius, quod
qui ſub Aelio Gabalo decem aureos præ-
ertiam aurei nummi ſub Alexandro præ-
uod idem eſſet, quia uiginti ſcrupulos ar-
lem ratione præſtaret. Hæc ſatis ſint de
& pecunijs antiquis, quas noſtris con-
ferre,

ferre, & corollarium tractatus difficilis, & confusi operæprecium uidetur apponere. Ideo subijciam talenta, libras, minas, & reliqua pondera, quæ per diuersos autores, & in principio operis declarata sunt.

Libra antiqua eadem quæ nostra.

Libram antiquam nostræ conuenire, denarij antiqui, qui apud autores pondere drachmæ, & nunc eodem pondere reperiuntur, & totidem numero nostram, sicut antiquam implentes, demonstrant.

Charati pondus.

Accedit quod siliquæ antiquæ, & nostri charati totidem in numero antiquis, & nostris uncijs & libris cõueniunt, in pondere non discrepare nomen arguit, quia quam uulgo nos Charobam, antiqui Siliquam, Græci Ceratium appellabant, & inde charatos corrupto uocabulo dictos, credi par est, & semina illius pomi si pleniora eligantur, ut in situ suo naturali fuisse credendum est, nostris ferè charatis conuenire reperiuntur.

Charoba. Ceratium Græcis, Latinis siliqua.

Sestertio duas libras, & semis scilicet minas repræsentari, etymologia uocabuli, & autores & maxime Varro de lingua Latina, & Plinius libro. xxxiij. attestatur, duo fuisse precia rerum dissimillima apud autores eodem nomine posita satis arguunt, & carmina Iuuenalis adducta superius comprobabunt, minorem sestertium fuisse quartam partem denarij, & nomen quod est quarta pars numeri cum decẽ asses æris pro denario argenteo permutarentur, & autores

: superius adducti probant sestertium maius,
c argenti, præter quàm quod autoritate supe-
probatum sit, nomen ipsum quid fuerit atte-
-, quia sicut minorem duo asses, & semis æris,
ius duæ minæ, & semis argenti, & sic dena-
centi & quinquaginta pondere drachmæ re
itabant, Denarios & drachmas conuenisse
s & pondus demonstrant. Sestertia maiora
ribus ex precijs rerum dissimillimis digno-
unt, & neutro genere maiora, minores uiri
m adiectione nummi semper ferè apud au-
periuntur, qua nota apud antiquos discre-
nt, ut superius me opinari scripsi, iam de-
oni. Denarios antiquos ad nostros pondus
accommodabit. Et cum pondere drachmæ
ntur, Iulijs nostris Romanis, qui ferè pon-
lem signantur, & similibus cõparari pos-
s uero Baiochis, qui à solidis Mediolanen-
um differunt, quiq; ita duo, & semis quar
, & decem integrũ, ut olim asses totidem
Sestertium minorem, & denarium repræ
: Sestertium uero argenti, & sic maius si
nummos deducere uolumus, ut olim ip-
denarij, & .vi. millia talentum Atticum,
otidem Iulīj conficient, & proportione
& æstimationis, cc. & .lxxx. ferè Mar-
celli

Sestertium & sestertius.

Baiochi.

celli Veneti sestertium, & sex millia septingenti, & uiginti talentum. Eandem computationem ad aureos nostri temporis poterimus transferre, qui uigintiquinq; de camera, & sine lagio, ut uulgari uocabulo utar, sestertium, & sexcenti talentum Atticum repræsentabant. Si uero ad antiquos aureos, qui frequentiores pondere duarum drachmarum reperiuntur, transferatur, unus ex ijs duos ex nostris additis ferè duobus charatis efficiet, & pro portione Philippeos, qui ferè. vij. scrupulorum, & sic. xlij. charatorum reperiuntur. Et sic ex præmissis excussis nominibus pecuniarum facillime poterunt pondere comparari, & si quid mores, seu cõmixtiones metallorum immutauerint, coniectura comprehẽdi.

rei de camera.

Libri primi Finis.

Leonardi

...RDI PORTII IVRIS/ ...tini de Sestertio, pecunijs, ponderi/ ...nsuris antiquis, & stipendijs ...taribus, Liber secundus.

Am excusso sestertio, & pecunijs antiquis ita de/ claratis, ut quicquid illis expensum, aut distractũ, apud autores antiquos le gitur, nostris pecunijs cõ ferri, & facile intelligi poterit, adeoq; ratio mi ...iata, ut si quæ difficultas occurrat ...er se discrepent, aut non uerisimi/ ... librorum potius, quàm obserua/ ...itur, quod sæpius admonuisse con ...iâs dixi, numeri non modo sæpe ... synceri, & pondo, talenta, sester ...utata, & nummi sine mentione ...i apud autores reperiuntur. Ac/ ...d obiter libet admonere, quod an ...ibro. xxxiij. capite. x. ultra cen/ ... habebant, sed numeros multi/ ...bant, ut decies, uicies millies, ...ribus in locis desunt, uel super/ flui

flui sunt, unde errores & confusiones oboriuntur, quæ computando, & conferendo summas discuti poterunt, ex quibus nonnulla computare, ut exemplo melius cognoscantur, non incongruum fore putaui, & maxime ex professis in Sestertio computationi aliquas non inutiles obseruationes inserendo de stipendijs militaribus, quæ & quo interuallo ab antiquis ordinarie militibus exhiberẽtur, ingenue profiteor me diu quæsisse, & uix his diebus iã perfecto sestertio satis probabile argumentum ad hoc excussisse, iam æditis Romæ quinq; libris Cornelij Taciti nuper in Germania repertis, ultra alios, qui usq; ad hæc tempora fuerunt in usu, ex quibus satis demonstrari uidetur. Stipendium militibus antiquis tradi solitum, à stipendio militari nostri temporis non multũ differre, quia uidetur natura comparatum, quod ex usu & necessitate mores effluxerint. Et ideo nimirum si apud antiquos, & nostro æuo usu receptum sit, & ex commodo soluentis, & recipientis constitutum, ut pediti aurei terni ex nostris menstrui exhiberẽtur, quia ab expertis illius disciplinæ usu compertum fuit, militi illius ordinis, hanc summam illo curriculo temporis posse sufficere, & equitibus & reliquis plus pro portione oneris & dignitatis. In hoc tamẽ expresse nostra militia ab antiqua differt, quia militibus nostri

Stipendiũ antiquum & nostri temporis.

ɔoris ſtipendium uniuerſum in pecunia
xoluitur, antiquis uero annona & ue/
ɾ equi cæteraq; utenſilia ex publico tra
uæ tamen ſtipendio imputabantur, niſi
ϲhibitione exprimeretur, reliquũ quod
x ordinario ſtipendio, in pecunia exol/
ideo in pluribus locis legitur, equitibus
ɛis equos publicos ademptos, & armo/
ſores receptos, & quod annona & ue/
o non imputarentur, in exhibitione ali/
ɔreſſum. Autores citare de unaquaq; re
ɛt, de annona Cornelius Tacitus prope
:idecimi libri atteſtatur, cum ſcribit ad/
precio frumentum, quo ante ex modo
·bantur. De ueſtibus Plutarchus in uita
ſcribens, quod Gracchus lege tulit, quod
intea ex publico tradebantur, ſed ſtipen
bantur, de cætero non imputarẽtur. De
lijs neceſſarijs militiæ, fides ſit ex autori
fuiſſe. Et inſuper ultra ſtipendium ordi/
occaſione ſeu uictoria nomine prædæ,
ıi diuerſas ſummas pecuniarum militi/
:as ſæpius fuiſſe conſtat, imò ferè ſemper
js uel lætis pro conſolatione uel præmio
omine, ex uoluntate ducis, ſeu copia ſti/
:xtraordinarium tradi ſolitum. Sed iam

argumentis, si testibus non poterimus, demonstrare conemur rem scitu dignißimam, & quam perfecte intelligi, multum uitæ & historiæ interest, & à leuioribus incipiendum. Plutarchus *in uitis* Pompei *&* Cæsaris, *annua mille talenta à senatu fuisse deputata* Pompeio *pro stipendio exercitus, quem sub legatis* Afranio *&* Petreio *suis auspicijs in* Hispania *alebat: eandem summam in conditionibus pacis siue induciarum* Carthaginensibus *imperatam pro impensa exercitus à* Romanis, Appianus *in bello* Libyco *scribit: & alibi hanc summam pro alimento exercitus ordinarij deputatam legitur, quæ computatione præmissa sexcenta millia nostrorum aureorum conficit.* Porrò *ex* Vegetio *& historicis colligi potest ordinarium exercitum* Romanis *fuisse ex duabus legionibus, quæ aliquando & ferè passim seculis posterioribus singulæ sex millia peditum & quingentos equites in se habebant.* Si *hoc numero militum impensa mille talentorum deputata fuit, non absurda cõiectura elici potest antiquum à nostro militari stipendio non multũ differre, cum duodecim millia peditum nostro æuo pro stipendio singulis tribuendo aureos ex nostris tres, menstrua triginta sex millia accipiẽt: & cum mos fuerit* Romanis *equiti triplex stipendiũ præstare, mille equites nouem millia, reliqua quinq; millia usq; ad quin*

Exercitus Romanus ordinarius.

Equitum Ro. stipendium.

quaginta

'arijs centurionum, tribunorum, lega
ehendis machinis, & alijs extraordi
uerisimiliter consumi potuerũt: qua
lici potest exercitum ordinarium e-
quinquaginta millia nostrorum au-
mense impensam habuisse, & anno
ena millia, quæ summa sic distribu-
ad alendum exercitum ordinari-
it, & à communi stipendio nostri
horret: non ignoro tamen exerci-
Pompei duas legiones excessisse,
rdinarium historici & Vegetius
osset hanc summam ordinarijs co
extraordinarijs uero ex libidine
itis ex redditibus prouinciæ, seu
ijs stipendia fuisse persoluta, &
are legimus, cui bello Gallico
nt à senatu deputatæ, quas post-
ecessitate ad decem propria au-
el hæc mille talenta pro pecu-
eliquum pro uestiario & an-
situm, quia aliter impossibi-
a summa, tam numerosum ex-
prosequendo, quæ in hac ma-
luribus in locis apud autores
eos pro stipendio militibus
traditos,

In exercitum ordinarium sumptus.

traditos, ut in Lampridio in uita Ælij Gabali prope finem, ubi scribit, mulieribus quasi militibus ternos aureos dare iußit, & in uita Diadumeni in principio, pro imperio ternos aureos, & Capitolinus in uita Albini in principio, habebis facultatem dandi stipendij usque ad tres aureos, & cum in hac summa diuersi autores conueniant, opinari possumus stipendium ordinarium fuisse trium aureorum illius seculi, qui singuli, ut in sestertio iam dixi, binas drachmas pendebant, & duos ex nostris repræsentabãt. Sed maior difficultas occurrit, an illi tres aurei mẽstrui, aut maiori interuallo ordinarie persoluerentur. Suetonius in uita Domitiani capite de quibusdam constitutis per eum, scribit, Addidit & quartum stipendium militi aureos ternos: ex quibus uerbis argumentum satis probabile sumi potest, ante Domitianum tria tantum stipendia militibus tradi solita, id est, quadrimenstruata, & sic dimidium stipendij nostri temporis, uidelicet aureos nostros decem & octo, & Domitianum quartum addidisse ad instar Gallici stipendij nostri temporis, quod trimenstruum apud illos mos est persolui, reliquum ad summam trigintasex, annonæ, uestibus & alijs necessarijs computatum. Multa alia argumenta de stipendijs, cum res esset in obscuro, obseruaueram, quæ scribere non curaui, re iam satis meo iu-

dicio

cussa, autoritate Cornelij Taciti in libro
per reperto, ubi mentionem facit de sedi-
itari in transitu alpium Carnicarum obor- Alpes Car-
leso. Ibi milites seditiosis uocibus miseram nicæ.
em suam conquerentes, quotidianis de-
is scilicet denario corpus & animam ser-
xisse imperatori exprobrabant. Ex qui-
mihi satis demonstrari uidetur quale fue
ium, quod pediti apud antiquos ordina-
teretur, & obiter stipendio nostri tempo
ire, quia ex his quæ in sestertio declarata
tis probatum fuit decem asses denarium,
denarios antiquos trigintasex Marcel-
s, aureos uero tres nostri temporis consi
umma menstrua ordinaria & commu-
antiquis, etiam nostro æuo fuit pro sti-
itis. Equitibus uero centurionibus, tribu
, & reliquis in militia priuilegiatis a-
os, & nostris temporibus comparatio-
pro portione oneris & dignitatis con
e salaria credi par est. Et hæc satis de

& thesauros populorum, & regum
tiasq; priuatas, & reliqua quæ in sester
i, operosum & prorsus inutile esset re-
uis uelit quascunque summas pecunia-
d 5 rum,

rum, quæ penes autores antiquos leguntur computare, cum declaratis iam pecunijs & ponderibus, id ſibi unuſquiſque præſtare poßit, & ad pecunias noſtri temporis referre, nonnullas tamen exquirere non inutile fore putaui, ut exemplo computatio facilior, & comparatione diuitiarum antiqui ſeculi, noſtri mendicitas detegatur. Aſſes ratione & exemplo in ſeſtertio ſatis computati ſunt, ſimiliter denariorum pondus & ratio ſatis declarata, nec minus pondo ſeſtertij & talenta, ſed exempla adducamus. Liuius præcipue, & ferè Latini autores in exprimendis pecunijs, pondo indeclinabili utuntur.

Pondo.

De eo locũ unum Liuij mihi pro exemplo aſſumam libro uigeſimoſexto decadum: ſcribit ex præda Carthaginis nouæ expugnatæ, delata fuiſſe ad imperatorem Scipionem decem & octo millia & trecenta pondo argenti. Hæc ſumma ad noſtros nummos relata, ſumendo pondo pro mina, centum & octogintatria millia noſtrorum aureorum de Camera reddet: & ſic totidem libras Venetas groſſorum, quot pondo. Hoc idem libro uigeſimoſeptimo ſcribit, ex præda expugnati Tarenti relata octogintatria millia auri pondo. Credo ſcribi debere centum octoginta millia ex Plutarcho in uita Fabij, qui tria millia talenta auri fuiſſe ſcribit, quæ pondo centum & octoginta millia reddunt. Ex

qua

entum & octoginta centena millia nostro/
ureorum signari potuissent, addito singulis
to, quo minus nostri pendent. Hæc de pondo
int.

Talentum.

alenta quibus in exprimendis magnis sum/
tiqui autores, maxime Græci, usi sunt, mul/
fuisse in Sestertio scripsi, sed Atticum,
nagis commune fuit, in exemplum assu/
Plutarchus in uita Aristidis scribit, A/
ses à socijs annua mille, & tercenta ta/
egisse, quæ summa ad pecunias nostras re/
iam declaratis, nouies centum millia no/
aureorum conficit: quicquid ultra ex
redditibus haberent, scilicet uectigali/
utis, metallis, quibus tota ea regio tunc
scatebat, & quibus illa respublica tam
is classes & exercitus, maxime bello
& Siculo construxit & aluit, & pro/
opulum largitiones, & in sacrificijs &
s pompas exhibuit, non est propositi no/
sere: sed in mentione talentorum, quia,
s dixi, his, maxime antiqui, in expri/
agnis summis utebantur, omißis Ly/
ypti, Persiæ, & aliorum regum opu/
rum redditibus, imperij ab Alexandro
xemplum apponere uolui, pro mira/

culo diuitiarum illius seculi, argumento de redditu annuo imperij Romani in fine dilato. Iustinus in epitomate suo libro decimotertio scribit, post obitum ipsius Alexandri in thesauro reperta fuisse centum millia talentorum, quæ ad nostras pecunias relata, si Attica fuerunt, quæ minima, sexagies decies centena millia nostrorum aureorum conficient, & in annuo redditu tercenta millia talentorum, quæ nostris computata summam triplicabunt, & centies octuagies decies centena millia aureorum nostrorum repræsentabunt, quæ quicquid auri & argenti nostro æuo toto orbe reperitur, summam sine dubio excedit. Quo argumento desinant iam nonnulli diuitias & gloriam nostri seculi celebrare, cum hoc maxime exemplo, & alijs infra dicendis, & quæ adduci possent, mendicitas, & inopia nostri detegatur, si prædas uolumus exquirere. Plutarchus, Arianus, & alij qui gesta Alexandri scripserunt, quadraginta millia talentorum captis Susis ex ærario Darij præter aliam preciosam supellectilem suscepisse, & præter ea quæ Persepoli, Tyro, Damasco, & in pluribus alijs locis percepisset, quæ summa intelligendo ut supra de talentis Atticis, sexaginta librarũ ad nostros relata, uicies & quater decies centum millia aureorum nostrorum efficient: si qnquaginta millia fuerunt, ut Arianus

bit, quinta pars addi potest: si de talentis
's, seu Aegyptijs octuaginta minarum, ut
ır est, quæ in illis regionibus erant in usu,
tione summa multiplicabitur. Iã satis de ta
uia comparatione magnæ summæ minimæ
ıplo Atticorũ Euboica, & Aegyptia com
oterunt, quæ minas, seu pondo octuaginta
nt, ut Plinius attestatur libro. xxxiij. cap.
boico alibi, & maxime in Liuio constat.
omanas tandem accedamus, quarum ma-
& gloria nos, qui sumus eiusdem terræ
naxime in admirationem conuertere &
debet, quid potius miremur thesauros,
tus? an profusas impensas publicas, uel
de his omnibus mirabilia scribunt auto-
seculi, & maxime Plinius libro. xxxvi.
r alibi, quæ non est nunc nostri propositi
. Si quis uelit, legere potest, & ex præ-
ad nostras pecunias referre. Nonnulla ta
cam pro exemplo sestertiorum, & alia
auca, quæ magnitudinem Romani Impe
trabunt. Quadringentis Sestertijs eque Equestris census.
ium constitisse omnes autores consentiũt,
a fuerit nostrarum pecuniarum, usque
rauimus, nunc ex præsuppositis constat
ia nostrorum aureorum repræsentare.

De censu senatorio, qui fuit primo teste Suetonio in uita Augusti capite de eius liberalitate, ubi etiam significatio aduerbij duodecies demonstratur, uiginti millium, & postea tringinta millium, & de alijs priuatis diuitijs non placet ulterius dissere- Crassi diuitiæ. re, quia superfluum uidetur. Diuitias Crassi mihi pro exemplo Sestertij assumam, quæ fuerunt Sestertiorum uiginti millium teste Plinio lib. xxxiij. capite. x. quæ summa nostrorum aureorum efficit quinquies centum millia, quam intelligo in annuo reddituu, & non in capite uel sorte, cum Plutarchus in eius uita scribat, iam decima suarum facultatum Herculi cõsecrata, & uniuerso populo Roma. epulo exhibito, & ludis magnificentissimis, & alijs profusis expensis & largitionibus patrimonio exhausto, eum tamen septem millia & centum talenta possedisse, quæ summa usuris semissibus plus dimidio uiginti millium in anno redderet, uidelicet ducenties quinquagies quinq; mille. Et forte lo- Locus Plinij. cus in Plinio corrigi posset in decem millia, ut redditus sorti in Plutarcho positæ propius accederet, uel sors in Plutarcho duplicanda, accedit argumẽtum, quod ea decem, seu uiginti millia Sestertium in annuo redditu intelligi debeant & non in sorte, quia idem Plinius loco superius adducto, scribit Crassum dicere consueuisse nõ esse diuitem, qui legionem

annuo redditu tueri nõ posset. Legio enim Legionis im-
villium talentorum impensam non requi- pensa.
:uero milliũ uel paulo minus nutrire pos-
præsuppositis de stipendio demonstraui.
nsis ædificiorum urbis Romæ Plinius,ut
m & alios autores omittam, lib. xxxvi.
fert, orbem terrarum non solũ armis Ro
! etiam ædificijs,& operibus mirabilibus.
Thesauri,& opes publicæ Romanorum
udine imperij, & tot opulentissimis gen
gnis,uidelicet Macedoniæ, Asiæ,Cypri,
Cyrenarum,& alijs deuictis, & expila-
tri possunt,& uere dici potest quicquid
i,aut preciosæ materiæ in toto orbe fue
a urbem defluxisse, ex quibus multa ex
ntiquis exempla adducere possem. Sed
oc,& in pluribus alijs mihi sufficiat li
sæpius adducto capite primo & tertio
es,uel potius mirabiles auri,& argẽti
ersis tpibus in ærariũ pp̃li Ro.delatas.
iũ uel duo exẽpla referã, ut obiter lo
rte,ut opinor,corruptus corrigatur,
,& Plutarcho,Liuio,& alijs autori-
,legat,& ex præsuppositis ad nostras
rat. Verba Plinij, ut inferius in libris
itur,auri in ærario populi Ro.fuere
Sexto

Sexto Iulio, Aurelio Coß. septem annis ante Punicum bellum tertium pondo Dccxxv. *& reliqua quæ sequuntur, quæ si intelligantur, prout legitur in impressis, male cohærent & non respondent miraculo, quod Plinius ad ostentationem Romanæ potentiæ posteris tradere intendit. In libro scripto, ut infra legitur auri pondo* Dcc.x. *argenti pondo nonaginta duo millia, & in numerato* lli.lxxxv. M.&.cccc. *quæ summa ad nostras pecunias relata computando pondo auri centum ex nostris aureis argenti decem, & pro Sestertijs uigintiquinq; quater decies centum, & sexcenta quinquagena quina millia nostrorum aureorum, uel alio modo. Quadragena sena centena, & quinquagena quina millia si error non est in calculo. Reliqua quæ sequuntur, quia nec in libro scripto, nec in impressis satis mihi conuenire uidentur, computare non curaui, nec quid auri, aut argenti in ærario fuerit Sexto Iulio, & Lucio Mauro Coß. aut Cæsar ciuili bello ex eo expilauerit, aut Scipiones, Sylla, Marcus Lucullus, & deniq; Pompeius, & Cæsar deuictis gentibus in triũphis detulerint, & Cato sua illa togata expeditione ex Cypro, aut Paulus Aemilius ex deuicta Macedonia deuexerint, qui in ærarium ex ea auri pondo tribus millibus teste Plinio, qui cũ Plutarcho non bene in hoc conuenit, delatis, populum Roma-*

Roma-

um tributo liberauit, quisque sibi legat &
et. Sed in mentione pecuniæ nomen tributi
ilit, ut exquirerem rem scitu dignissimam,
nine autorum, quod sciam bene traditam,
edditu populus Romanus habuerit tempo
axime uiguit, & potentior fuit, nisi quis
archum in uita Pompei adducere, qui nō
solitus sit prædicare, se Asiam ultimam
rum accepisse, & mediam sua uictoria
, & redditus populi Roma. ex quinqua
centenis millibus, ut uerbis Plutarchi
t in libro conuerso & impresso legitur,
es decies centena millia auxit, quam ta
am si quis uelit computare, & de Sester
is intelligere, omne miraculum & ra
copiam excederet. Si de æreis, & sic
d uerisimilem non accederet, etiam si
per centena millia multiplicentur, ut
reperitur, adeo quod nihil certi, aut ue
uerbis Plutarchi impressi possit omni
. Sed ex libro Græco, qui nuper ad
s peruenit, fortasse emēdatiori quàm
in Latinum fuit conuersus, uel melius
unico uerbo mutato satis cōstat, quid
licet triumphante Pompeio, populus
uo redditu habuerit, ut inferius addu
cam.

etam. Quid uero seculis posterioribus maxime ætate Plinij, cum adhuc apud autores exquisite, uel ex professo non inuenerim, per argumenta exquirere conuenit. Quibus si credere uolumus, Plinius eruditionis magister, & sine quo, si uerum fateri uolumus, iam facta librorum antiquorum iactura, nihil sciremus, non absurde id meo iudicio præstabit, si duo eius loci conferantur, & bene obseruentur & computentur. Sed prius uerba Plutarchi adducam, cuius codex in eo, quod in impresso latine dicitur centena millia, illa millia in myriades corrigi debent, & numerus ad drachmas referri, & id in Græco expressum est, ut dicat uniuersa Roma. urbis uectigalia ante illud bellum fuisse quinquagies decies centenas myriades drachmarum, & ad octuagies quinquies decies centenas auctas, & sensus qui aliter nullo modo elici potest, rectissime procedet scilicet Pompeium sibi arrogasse, quod redditus annuos Po. Roma. qui ante ipsum quinquagies decies centenas myriades drachmarum præstiterant, sua uictoria ad octuagies quinquies decies centenas auxisset, quæ summa ad nostras pecunias relata, ex his, quæ in Sestertio diximus, intelligi debet, ut quæ ante Pompeium quinquagies decies centena millia nostrorum aureorũ fuerant, ad octuagies quinquies decies centena millia

aucta

ſe: uel aliter, quæ quinquagies millena
ant, octuagies quinquies effecta, cum ex
Seſtertio diximus, aurum argento decu
tetur, & ſic myrias, id eſt, decem millia
m argenti mille ex noſtris aureis, qui
re drachmæ conficient, ſcilicet quot my
hmarum argenti tot millia noſtrorũ au
lligantur, uel aliquid plus, uel minus,
liebus aurum argento conueniebat. Et
redditus annui Po. Roma. triumphante
elligi poſſunt. Quid autẽ habuerit ſe
ribus, quibus ditior fuerit reſpublica
archiã redacta, maxime circa tempo
o conabor oſtendere, duobus eius lo
t ſuperius dixi lib. xiij. ca. xviij. de feli
e ſcribit Indiã, Seres, & Arabiã uide
tiones, quæ ex illis regionib. in noſtrũ
ẽtur, adimere imperio Ro. annua mil
llia Seſtertiorũ, & intelligo de æreis
us, q ut in Seſtertio dixi quatuor de
t, & ſic erũt millies uigena qna mil
uel clarius denarij ducẽties quinqua
lia, quæ ſũma ad noſtras pecunias re
poſitis, ut decẽ denarij aureũ ex no
reorũ noſtrorũ bis decies, & qnqes
Et hãc ſummã ſcribit Plinius Indiã,
Seres,

Seres, & Arabiam imperio Ro. quotannis ademisse, alio in loco uidelicet libro sexto cap. xxiij. scribit Indiam singulis annis quingentesimam exhaurire Romani imperij, & cum de India scribat, intelligo de tota illa negociatione orientali, de qua libro. xiij. mentionem facit, quia ibidem mansiones & itinera non solum ad Indiam, ex qua etiã merces Sericæ deuehebantur, sed etiam ad Arabiam pertinentia describit, ex quibus credi par est, Plinium de tota illa negociatione intellexisse scilicet Serica & Arabica, quæ ferè uniuersa Coptum oppidum Aegypti à mari rubro Camelis deuehebatur, & si quinquagies multiplicetur summa posita libro. xij. ca. xix. uidelicet bis decies, & quinquies centena millia, ad centena uigena quina centena millia nostrorum aureorum ascendent, uel alio modo, centies uigesies quinquies, decies centũ millia, & totidem millena millia nostrorum aureorũ, illa summa posita libro. xiij. quinquagies multiplicata efficiet, & tantum habuisse in annuo redditu populum Romanum sumpto. Ex his duobus locis Plinij collatis satis probabili argumẽto non absurde opinor, immo opinionem profiteor, nec miraculũ, aut incredibile uidebitur, si qs uectigalia, metalla, tributa & alios urbanos, & prouinciales illius imperij redditus animaduertat, quos quasi ad calculum huius,

huius & fortasse maioris su
de & particulariter quid
sit, & potuerit illo seculo
animo, cum ex Hispania sol
prouentus mirabilis & per
genti atq; aliorum metallor
Cuius tres tantum regiones
gesimotertio capite quarto,
do singulis annis populo R
Turdetania, Bethica, Canta
die? quid hæ & reliquæ arg
ti & omnium metallorum f
attestatur. Et idem confirmat
te eiusdem prouinciæ, scribe
nouam ex breuissimo terræ
id est, ex quinquaginta mil
indies uigintiquinq; millia
na ex nostris aureis duo m
scit, redditum habuisse. Et
rum omnium & præcipue a
lorum fertilissimam prædica
res attestantur, ex quibus fa
proferri posset, pop. Rom. ex
iores redditus percepisse, q
prouinciæ suis principibus n
Galliæ metallis & cæteris bo

fortasse maioris summæ inueniet, si exa-
rticulariter quid quæq; prouincia solita
tuerit illo seculo exhibere complectatur
m ex Hispania sola ultra alios uberrimos
: mirabilis & penè incredibilis auri, ar-
aliorum metallorum copia proueniret.
tantum regiones Plinius tradit libro tri
tio capite quarto, uicena millia auri pon
; annis populo Romano præstitisse. quid
a, Bethica, Cantabria & Celtiberia &
hæ & reliquæ argēti, quas omnes argen
um metallorum fertilißimas fuisse ipse
Et idem confirmat Strabo in descriptio-
prouinciæ, scribens apud Carthaginem
breuißimo terræ spacio stadiorũ CCCC.
quinquaginta millibus passuũ pop. Rom.
intiquinq; millia drachmarum, quæ sunt
ris aureis duo millia & quingentos con
um habuisse. Et ut etiam Plinius bono-
m & præcipue auri & aliorum metal-
ilißimam prædicat, idem multi alij auto
itur, ex quibus fortasse non temerarie
sset, pop. Rom. ex sola Hispania tũc ma
tus percepisse, quàm uniuersæ Europæ
tus percepisse, quàm uniuersæ Europæ

Hispaniæ ue-
ctigal & fer-
tilitas.

iores? Quid Italia tunc florentissima, quid ipsa Roma totius orbis emporium & domina, quantum sibi ipsi præstitisse credi par est? Quid Illyricum uniuersum auri & argenti fertilissimum, cuius unam tantum partem breuissimo spacio in Dalmatia Plinius loco superius adducto refert quinquagenas libras auri singulis diebus effudisse? quid prouinciæ illi contiguæ, & eiusdem naturæ (ut Britaniam & Germanias omittam, quibus illis seculis argenti & auri metalla nondum cupido aut ingenium fuerat scrutari) Epirum, Macedoniam, Pannonias, Mœsias, Thraciam? Quid tot Græciæ regiones, quibus etsi multum prioris fortunæ tunc deesset, tamen illius non contemnendam partem adhuc seruabant? Quid magna Cheronnesos, à quibusdam Asia minor appellata, ex qua nec integra, & iam per Mithridatem exhausta, Sylla una indictione uiginti millia talentorum exigere non dubitauit? Quid extra illam Ponticæ regiones, ex quibus uellus aureum? Quid aliæ ultra taurum ditissimæ, Syria, & aliæ circa illam à Romanis tunc possessæ? Quid Ægyptus, Cyrenæ, Libya, Numidia, Mauritania? Quid tot sparsæ mari nostro insulæ felicissimæ? Quarum omnium & aliarum continentis regionum, tunc Romano imperio subiectarum, siquis diuitias, potentiam, & redditus per autores relatos comple-

Cheronnesos.

ıtur animo, non profecto mirabitur de x Plinio computando excußi, sed maiores let, & paulo minus ex alijs autoribus il calculo confirmabit, si argumētis ex Pli tis minus fidei præstiterit. Quod aliquan ere cogitaui, & fortasse nō absurde per rscrutando, quid quæq; regio, seu reges, auloante in redditu habuissent, nisi ambi prorsus inutile uisum fuisset, ex diuersis & multiplicibus locis, coniectura & ar xquirere, quod ex duobus quasi eiusdem lentißimis autoribus satis & aperte con m, quorum autoritates sibi inuicem ma a arrogent, cum ea quæ ex Plinio addu gare testimonium afferant his quæ Plu loco superius adducto attestatur, popu num triumphante Pompeio octoginta yriadas drachmarum, & sic octoginta llena millia nostrorum aureorum in an u percepisse. Et hæc illa confirmant, nio adducta fuerunt, tot prouincijs post additis, & ex deuictis ante Pompeium empora Plinij pacatis, & ad uberiores, ut credi par est, productis, illa octo llena millia ad centum & uigintiquin a millia accreuisse, quod facile disqui

Fortè omißis quinq;.

 rere

cere potest, si quis postea acquisitas & pacatas prouincias recensere uelit, & quales fuerint considerare. Sed cum iam satis pecuniae declaratae & computatae fuerint, & obiter alia multa quibus expenduntur, ut impensae & antiquorum mores nobis innotescãt, res poscere uidetur, ut melius cognoscantur, mensuras seminum, liquorum & agrorum his addere, quibus uita constat, & potißimum ad eorum usum pecunias inuentas fuisse credẽdum sit, cum reliquae merces permutãdo non semper usibus uitae conuenirent. Et ideo ex usu & commodo mortalium metalla, & ex his pecunias inuentas credi par est, quae omnibus commercijs & maxime his quae uictui necessaria forent, semper essent opportuna, & sic uniuersa antiquorum contractio cognoscatur, quas mihi uenia sit, si quàm breuißime & festinata cura percurram, quod ingeniolum meum promptißimum ad referendum qualiacunque studio assequutum sit, negocia urgentißima impediant, & aliò compellant. Ideoq; mihi satis erit mensuras antiquorum frequentiores excutere, & obiter nostris conferre, & ita breui elogio declarare, ut omnibus quibus erit curae, ex his facili disquisitione relique minus frequentes poßint innotescere. Mensurae igitur liquorum, ut ab his initium capiam, quae frequentiores & stabiliores apud antiquos

tiquos

erunt, quia humida pondere inter se pa-
runt, cum in eo sicca & præcipue semina,
ta constat, genere & specie raro conue-
triticum à milio, & utrunque inter se, &
m mensuræ non facile pondere depreben
:. Omißis igitur his quæ tantum ad medici
repertæ sunt, ut cyatho, myxtro, coclea-
quis similibus, frequentiores ad usum ui-
t hemina, siue cotila, sestarius, congius, ur
ora, culeus, quo nulla liquorum mensu-
fuit apud antiquos. Heminæ duæ sexta-
sextarij congium, quatuor congij urnam,
amphorã, uiginti amphoræ culeum con-
rum ratio ex autoribus inferius demon-
& primum ex autoritate autoris illius
ne Prisciani inserti sine titulo, qui carmi-
uutus est pondera & mensuras antiquas,
mmium Fauinum appellari scriptum re-
uius computatione hæc omnia sumi pos-
x alijs autoribus particulariter compro-
Quod urnæ quadraginta, & amphoræ
leum conficiant, clarum est. De urnis, Co-
ro quarto capite tertio prope finem. De
. Plinius libro quartodecimo capite nono
t, scribens septenos culeos centenas qua-
amphoras conficere. Sestarij & congij
quomodo

Mensuræ liquorum.

Vrna.
Culeus.
Amphora.
Sestarius.
Congius.

Quomodo inuicem se habeant, demonstratur autoritate Catonis cap. lvij. dum scribit mēse sexto & reliquis operarium bibere iustum esse uini sestarium, idq; referre in mēse congios quinq; dicit, qui sexies multiplicati sestarios triginta conficiunt, & sic sex sestarij congium. Sequens computatio non proprie sed propè conuenit, cū scribit in mense. x. xi. in dies

Amphora. heminas. iij. in mense amphoram, cum amphora sestarios quadragintaocto, & sic heminas nonaginta sex conficiat, & computatio nonaginta tantum demonstret, superior item non conuenit, & codex deprauatus est. Legitur enim in libro meo impressure antique, loram bibant menses. iij. mense. iiij. heminas, & reliqua. Scribi debet, loram bibant primos duos menses, tertio & quarto heminam, ut numerus mensium duodecim, & sic anni reperiatur, & à primis, & non à tertio & quarto computatio initium capiat. Sed nec computatio conuenit, cum triginta heminæ, uidelicet sestarij quindecim duos tantum & dimidium, & non tres congios conficiant, & sic aut error in codice, aut meus est, aut de mini

Heminæ. mo non curauit. Heminam esse dimidiū sestarij Gellius lib. iij. cap. xiiij. testatur. Liquorum itaq; mensuris ita declaratis, ut quid inuicē capiant & capiantur, satis intelligi poßit, earum pōdera quibus præcipue deprehendi, & ad nostras referri possunt, di

cenda

nda sunt, & à minore, ex iam dictis initium capi-
n. Hemina pēdet uncias decē, sextarius uiginti, hoc
, libram & bessem, congius libras decem, urna
adraginta, amphora octoginta, culeus mille &
centas libras pendet. Hæc ex dispositione iam di
mensurarum, & ex multis autoribus, & maxi-
ex Fauino supradicto colligi possunt, & de am
ra & sextario Sextus Pōpeius attestatur. Et ex
herrima Pliniana computatione paucis cogni-
b. xiiij. cap. iiij. scribendo de uino Opimiano col
ur, & obiter usuræ semissium comprehendun-
uas nostris seculis diu non bene cognitas, mihi
applaudebam, uel solum uel inter paucos intel
ē, postea longo interuallo Hermolaū inter no
tatis literarum assertores eminentissimum, in
editione Plinianæ castigationis ignorasse, in
la non suo fortasse inuēto, sed ex alicuius rela
ex eo cognouisse animaduerti, quia locū Co-
æ corruptū adduxit. Ex quo nec computatio
ræ semissiū subduci possunt, & excusationē
icis corrupti ipsemet excludit, profitendo in
eris nihil mendosum in eo reperiri posse, sed
ex eo uitiū fuit, quod ad summā sestertiorū
usuræ, nō ad principiū ex quo summa subdu
uertit, uidelicet ad modū seu numerū iuge-
uertit, uidelicet ad modū seu numerū iuge-
vij. & nō. viij. ut in codice corrupto legitur

Mensuræ liquorum quo pondere.

Fauinus.

Locus Columellæ.

 poni

olibet menſe pro centũ pecuniæ traditæ red
uæ diu latuerunt, quia ratio ignorabatur. Et
credo laterent, niſi Columellæ computatio
uarto capite tertio eas demonſtraſſet. Et a/
ij quæ amphoram oſtendit libro . xiiij. cap.
s declarare cõſtitui, & ut melius intelligan
ertios in pecunias noſtras conuertam. Co/
igitur loco ſuperius adducto, qui cupidio/
m qui duntaxat utile reſpiciunt, ad hone/
n & pulcherrimam agriculturæ artem ex
m, etiam ſpe lucri alliciendos cogitauit, nõ
uerbis laudando & ſuadendo, quod & alij
, ſed re ipſa calculo appoſito, & ratione
, omni fœnore, & omnium aliarum arti/
ime culturam uinearum quæſtuoſiſſimam Vinearũ cul/
are uoluit. Et ut clarius id præſtet, ponit tura quæſtuo
m emiſſe fundum ſeptem iugerum, & non ſiſs.
corrupte in impreſſis legitur, & in hoc Locus Colu/
um erraſſe dixi, quia ſi octo iugera po/ mellæ.
o ſingulis ſingula millia Seſtertiorũ ex/
nputatio non procedet ad ſummam, uide
ginti octo millia, ſi ſeptẽ ex amuſſim con
, legas iugera ſeptem, & pro eis ſeptem
ertiorum nummorũ expenſa. Quæ ſum/
tras pecunias relata, facit ex noſtris au/
nera, ut in Seſtertio dixi, uidelicet libra/

rum sex uel solidorum Venetorum centum & ui/
ginti, centum septuaginta quinq;. Item uinitorem
esse emptum Sestertijs nummis octo millibus, ex no
stris aureis ducentis. Item uiuiradices, & pedamen
ta, & alia necessaria ad uineam constituendã, duo
millia pro quoq; iugero, & sic pro septem quatuor
decim millia Sestertiorum ex nostris aureis tercen
ta & quinquaginta, hoc caput est uiginti nouẽ mil
lia Sestertiorum nummorũ, ex nostris aurei septin
genti & uiginti quinq;: huius summæ usuras Se/
mißium uidelicet sex pro centum quolibet anno,
pro duobus primis, quibus uineæ domino fructum
non reddiderunt, & sic caput illo spatio mortuum
extitit, ponit tria millia quadringentos, & octo/
ginta Sestertios nummos domino decoxisse, ex no/
stris aureis octoginta septem additis usuris sorti ca
put sit Sestertiorum triginta duorum millium qua
dringentorum & octoginta, nostrorum aureorum
octingentorum & duodecim. Huius etia summæ
usuras Semissium subducit modo iã dicto, quas po/
nit esse Sestertios mille nongentos, & quinquagin
ta, ut calculus in numero rotundo procedat, tamen
si recte computentur Sestertius deerit, & sic ex no
stris aureos quadraginta octo, & dodrans, alterius
id est, ex quatuor aurei partibus tres, & sic Mar/
celli Veneti nouem. Cum igitur Columella in hac
compu/

computatione bis ex
ui, & utroque calcu
usurarũ subducte sex
tur, nulli dubium pote
sex pro centũ ex aure
procedendo, quod pro
gera precio & impens
ta, minimo reddita sin
fundere, qui uilissima a
mis scilicet, aureis nostr
strabantur, & sic septẽ
stertijs centũ scilicet aure
bus cum dimidio, & sic
ras sortis predij cõpara
morum mille nongente
reorum nostrorũ quad
rei. Sed extirpandã ui
gera ad minus tres, scu
aliquãdo octo, ut Varro,
mella alio loco attestatur
uino & plãtis, nõ solũ m
q̃ questuosissimæ mercat
honestissimo, & getissimo
scere demõstrat, & obiter
ginta urnarũ esse capacẽ.
phora cõfirmat Plinius loc

tatione bis ex sorte usuras semißium subdu-
utroque calculo ex sorte proposita summæ
ũ subductæ sex pro centũ excipere reperian
lli dubium potest esse, quin huiusmodi usuræ
centũ ex annua sorte percipiãt. Et ulterius
endo, quod proposuerat confirmat, septẽ iu
ecio & impensa superius adducta, cõpara-
mo redditu singula singulos culeos uini re-
, qui uilissima annona tercẽtis Sestertijs nũ
cet, aureis nostris septẽ & semis singuli di
ur, & sic septẽ culei duobus millibus & Se
entũ scilicet aureis nostris qnquaginta duo
dimidio, & sic omnino adhuc excedũt usu
s prædij cõparati, quæ fuit Sestertiorũ nũ
mille nongentorũ & qnquaginta & sic au
nostrorũ quadraginta octo, & dodrãtis au
xtirpandã uineã scribit, cuius singula iu-
minus tres, seu plures culeos nõ reddãt, &
octo, ut Varro, Plinius, & ipsemet Colu-
o loco attestãtur. Et sic culturã uinearũ ex
lãtis, nõ solũ modici fœnoris, sed cuiuscũ
ssimæ mercaturæ redditus excedere, &
o, & qetissimo fructu eã exercẽtes dite
trat, & obiter declarat Culeũ quadra-
ĩ esse capacẽ. Hoc idẽ de usuris, & am
at Plinius loco superius adducto, pul-
cherrima

Vinea quæ extirpanda.

Vinearũ cultura redditus mercaturæ excedit.

cherrima cõputatione docẽs quid mãceps pertinax nimia suæ mercis retentione amittere possit. Constituit enim amphorã uini centenis nummis Sestertijs, id est, aureis nostris duobus cum dimidio fuisse emptam Opimio consule, seruatumq; uinum, ut uetustate preciosius fieret, centum & sexaginta annis, usque in tempora Cai Cæsaris Germanici filij, & quarti in ordine principum Romanorum. Et ut auaritiam pariter, & stultitiam mancipis taxaret, scribit emptorem non minus lucri, & certioris ex

Vsuræ ciuiles

precio uini seruati per tot annos usuris Semissibus quæ ciuiles, & minime odiosæ sunt, percipere potuisse, quàm ipsius uini tam longo curriculo temporis seruati, & mille periculis & iacturis expositi, cuius unciæ, quæ sunt nongentæ & sexaginta, pares essent sestertijs, qui centum & sexaginta annorum spatio usuris semissibus cõtrahi potuissent, & si aliter sensisse Plinium, & adhuc maiori stultitia mancipem taxare uoluisse opiner, computando singulas uncias illius uini per tot annos seruati precium totius amphoræ æquasse, uel potius superasse, si usuræ sorti quotannis multiplicãdo addantur, & ex his usuræ adhuc subducantur. Liquidorum mensuris ita declaratis, ut quid unaquæq; ipsarum pondere, aut capacitate ab altera differat, intelligi pos-

Siccorum mẽsuræ.

sit, nunc Siccorum, ut frumenti, & aliorum semi-

num

ibus alimur, & uita constat, & aliarum re
æ non fluida, aut fluxa in cõmercio, & usu
tiquos fuerunt, mensuræ dicendæ sunt, quas
m paucas, & aliquando liquidorum, ut Se
d sicca usos fuisse reperio, quod etiam tem
nostris euenire uidemus, ut quæq; ciuitas
altera mensura ad sicca contenta sit, quas
ando, aut diminuendo usq; ad quartarios Quartarij.
listrahere, & commercari consueuerit. Ita Medimnus.
ui Græci medimnis, Latini modijs in com- Modius.
rè passim usi sunt. Modij sex medimnum
t, Sestarij sexdecim modium. Sestarios po
& his sicca, & humida metiri consueue-
rum singulorum pondus superius scripsi
æ, & bessis, id est, unciarũ. xx. Modij pon
mputatione sestarij & amphoræ superi-
a fuit librarum uiginti sex, & unciarum
imnum librarum centum & lx. Nam Fa
ine de ponderibus superius adducto de-
r, sestarios sexdecim modiũ, modios tres
, binas amphoras medimnum cõficere.
itatem ob id maxime sequor, quod est
inis, & in humidorum mensuris, quæ
utoribus comprobantur. Accedit eti-
lera omnium iam dictarum mensura
ita sunt, calculo ad inuicem conue-
niunt,

Loc. in uita Pomponij Attici.

niunt, quod medimnus sex modios in se habeat, ex pluribus autoribus colligi potest, sed Cicero mihi sufficiat in Verrina quarta, in qua pluribus locis cõputando demõstrat, modiũ esse sextã partẽ medimni. Nec ignoro in uita Pomponij Attici legi, fuisse septimã, sed ibi locũ esse corruptũ autoritate aliorum cõuincitur. De pondere uero, quod superius dixi fuisse librarũ centũ & sexaginta, aliquantulum hæsito, quia apud Pausaniã legitur, fuisse nisi centum & octo, tamẽ primæ opinioni magis assentio, quia cæteris ponderibus magis conuenit. De pondere modij difficile puto posse affirmari, cũ ea, quæ metiendo capiat, ut triticum, legumina, & alia huiuscemodi sicca, non solũ genere, sed etiã specie inter se, bonitate, aut natione diuersißimi sint ponderis, quod in humidis non sic euenit, quæ nõ multum pondere differunt, ut uinum, & aqua, & huiuscemodi dilutiora, craßiora uero, ut mel, & oleũ specie inter se parum uel nihil, genere non multũ, & quasi certa mensura, quia mel à melle, & oleũ ab oleo pondere parum differt, illudq; ab isto. Et quicquid est quasi certa mensura differt, sed in hoc, id quod ratio suadet, autoritate Plinij uidetur comprobari, mensuras liquidorum quasi certo pondere fuisse, siccorum ferè uario: quia in illis uacui, & ferè eadem natura: in his multum uacui, & diuersissimæ

cies, & ideo si sestario, aut modio liquida
ır, sua pondera reperientur habere & uni
;i uero sicca, ratione iam dicta, diuersis
od autoritate comprobatur Plinij li. xviij.
j. scribit enim modium tritici Gallici non
uicenas libras, & aliarum prouinciarum
ltra, & tamen si modius pondere liquidi
ratione amphoræ, & sestarij, hoc est, ut
: tres modios capiat, & ipse sestarios sex
raq; ratione erit pondere stabili, & nõ ua
itate, aut natione, ut in siccis librarum
unciarum octo: idem uidetur comprobari
capite nono & decimo, & sequentibus.
absurde colligitur antiquos humida pon
certo, sicca uero uario, uel sola capacita
in usu habuisse. Et exemplũ sumi potest de
sestario, quod in humidis haberent pon
utũ, in siccis sola capacitate censerẽtur.
iendo deprehẽdi uasis ad mensurã anti
ricatis, quorũ contenta sicca, & humi
multũ differre cognoui. Videtur tamẽ
cap. maioris mensuræ modiũ fecisse, Locus Plinij.
xaginta põdo panis è modio referri,
aut locus est corruptus, aut aliter de
illud idem dici potest in cap. x. cum
uiginti duos panes è modio simila
ginis

ginis iustum esse confici, quia aut panes erant exigui, aut numerus est corruptus, quia modius antiquus tot panes formæ aut magnitudinis nostri temporis referre non posset, & ex his quæ sequuntur, colligi potest, cum scribit ex tribus sestarijs madidis pultis modium reduci, quia eadem proportione posset ex modio, qui esset uigintiquinq; librarum, uel circa, sexaginta libras panis referri. Idéq; existimari debet. Etsi alibi aliquando maioris mensuræ modium uideatur innuere, cum ipsemet Plinius mensuram superius positam non excessisse pluribus in locis demonstret, & maxime eodem capite septimo superius adducto, comparando triticum ordeo, quod dicit non excesisse libras.xv. & fabam.xxij. & innuit triticum non multum excedere. Item infra cum scribit è modio siliginis triginta pondo panis reddi, & parum supra dixerat iustum esse panis tertiam portionem ad grani pondus accedere, & subinde sequentibus loquendo de tritico Alexandrino, & Cyprio, & ca.ix.in fine, & cap.x. & alibi. Sed nonnullis fortasse absurdum, & penè incredibile uidebitur, quod & mihi aliquādo, antequàm ratio cōfirmaretur, occurrisse fateor, antiquos, & præcipue Romanos illo seculo copiosissimo sua penè uniuersa commercia tam exiguis mensuris confecisse, & contractasse, quod etsi admirabile uideatur,

ur, tamen usq; adeo ratione & autoritate de/ ratum est, ut ex ea nulli, nisi pertinacibus, du relinquatur. Et præter ea quæ superius addu , & multipliciter adduci possent, de ampho tario, quod tales fuerint, & non maioris autoritate Capitolini cõprobabitur. Scri/ uita Maximini illum aliquando bibisse uini, & duos & tres sestarios sudasudo/ , quod utrunq; in mensuris iam dictis potest, sed si maiorem his modum con nnino incredibile, quod homo ultra ni uno die hauserit, & ultra treis su/ Et in uita Alexandri Mameæ legi/ sæpe sestarium aquæ frigidæ bibis locis apud autores reperitur, mo/ rios uiros in cœna non ultra sesta qua mensura & nostri temporis contentos uidemus. De Con/ iij. in fine comprobabit, scribẽs congios uini uno impetu hau culo adducit, & non ab re, ut ino, sed si maioris mensuræ nitus incredibile uideri po/ is liquidorum non ambigi lio ultra ea quæ ex Plinio adducta sunt, accedit ar gumen/

Amphora.

Maximini ebrietas.

Alexander. Mamcæ.

gumentum, uel potius demonſtratio, quæ ſi alia de
eſſent, per ſe ſufficeret ad utrunq; comprobandum,
quamuis ſuperuacuū uideatur argumentis quære/
re, quod aſſertionibus ſuperius adductis, & quæ ad
duci poſſent, manifeſte comprobetur, tamē quia ad
comparandas noſtras mēſuras cū antiquis aliquid
conferre poteſt, apponere uolui. Omnes antiqui a/
gricolæ, & præcipue Columella *lib.ij.cap.ix.* Pli/
nius lib.xviij.ca.xxiiij.& alij ſuis locis ſcribūt mo
dios ferè quinq; tritici pro ſemine iugeri ſatis eſſe,
milij ſeſtarios quatuor. Cicero *in* Verrina *quarta*
modios tritici ſex, ſcilicet medimnum in iugero ſa/
tis eſſe ſcribit, qui modus etiā noſtræ ſementationi
ferè conuenit, ſi quantitas ſeminis cū ſpacio terræ
computetur, & hoc quid modius fuerit, demonſtra
bit. Quod, *ut clarius fieri poſſit, præfari conuenit,*
& ueniam deprecari, ſi in his declarandis, & com
putandis, quia Latina *deſunt, uocabulis uulgatiſſi/*
mis & omnino popularibus utar, ne in illius erro/
rem incidam, qui cū uellet Latinitatem *ſeruare, cul*
pam inſcitiæ ſubijt, & pro menſura Veneta, *quæ*
uulgo ſtariū appellatur, & ultra centū & ſeptua/
ginta librarum minorum tritici capax eſt, ſeſtaria
tam exiguæ menſuræ Venetijs *ſuper hoſtio anno/*
nariæ curiæ inſculpi fecit, quod omnium literarum
profeſſorum, qui plurimi, & eruditiſſimi in illi in
clyta

Iugerū quantū ſeminis requirat.

itate reperiuntur, maxime interesse puto, tus admonere, ut illud uocabulum sestario ılpi faciant, & eorũ loco patrias mensu‑ ‑io nomine uel circunscripto inscribi iu‑ n huiusmodi inscitia non sine nota illius tatis, tot doctissimorum uirorum patriæ æ ab externis trãseũtibus legatur: quod ı mihi arrogantiæ, sed insitæ in eam ciui tati, quam illi debeo, & libenter agno‑ atur. Sed his omissis ad cõputationẽ pro‑ uertar. Campus noster, sic enim mo‑ ẽsuram agri appellamus, qui ut inferius ›itur, iugero antiquo proportione maior : nostris mensuris tritici, quas staria pa‑ bulo appellamus, & altero dimidiato, seu ris tribus ferè seritur pro qualitate ter‑ itrio serentis. Mensura nostra ex colla‑ ius demonstrãda plusq̃ duos modios anti et, qui si pondus in siccis seruaret, quod idis attribuitur, uidelicet libras. xxvi. & . paulominus duo nostrã mensurã æqua‑ rè. xlij. libræ maiores nostræ unciarum itici implẽt, minores uero unciarũ. xij. zinta nouẽ. Et antiquos huiuscemodi ‑itate, & nõ põdere cõstituto uti cõsue si põdere sicci cẽsebatur, mltominor

Campus maior est iugero antiquo.

reperitur ratione iam dicta, quia uacuum ineſt, & ideo modius ſicci ad libras. xxiij. uel circa contrahitur pro qualitate materiæ, ut in Plinio legitur, quod uaſe ad pondus ſeſtarij fabricato uerum eſſe deprehendi, eo ſexdecies tritico impleto, & euacuato, idq; uniuerſum ad pondus ſuperius poſitum accedere inueni, quod duplicatum libras. xlvi. efficiet, menſuram uero noſtram eodem tritico, & ſtatera ſeu lance quinquaginta octo, uel circa pendere deprehendi, & ſic menſura noſtra duodecim libris, uel circa duobus modijs antiquis maior reperitur, & ſic campus noſter plus quàm iugerum triginta libras ſeminis requirit, & erit proportio à centum & quindecim, quas requirit iugerum, ad centum & quadraginta quinq;, quas requirit campus noſter, qua ratione ſementatio iugeri & campi noſtri ferè conuenit. Nam teſte Columella libro ſexto capite primo, Iugerum uiginti octo millibus, & octingentis pedibus quadratis conſtat. Campus uero noſter ſex pedibus, hoc eſt menſuris ſex pedum, quas perticas appellamus, ſexaginta in longitudinem extenditur, quatuordecim in latitudinem, qui modus triginta millia ducentos & quadraginta pedes quadratos conficit. Sed Iugerum antiquum non ſolum numero pedum, ſed etiam eorum quantitate noſtro campo minus erat, quia pedes antiqui, quibus

Iugerũ quot pedum.

Campus quibus menſuris conſtet.

um metiebantur, nostris pedibus ferè un
duodecima parte breuiores reperiuntur,
d si quantitas seminis cũ spacio terræ com
ementatio nostra ab antiqua parum differ
etur, & ex his etiam mores antiquorum
modius quid fuerit, demonstratur. Hæc
isse non tantum, ut mensuram modij, qui
s fuit declaratus, confirmarem, sed ut mo
nsuetudines antiquorum, sicut in alijs, eti
ie seminandi à nostris non multum differ
strarem, quod hoc toto opusculo præci
cordi fuit, ut ex moribus & consuetudi
orum ad quæq; peragenda & constituen
tiores & prudentiores efficeremur. Cum
sestertio antiquorum pecunias declaraue
ostris contulerim, & superius etiam co
suras pro ingenioli mei uiribus demon
, reliquum est intentionis, & propositi no
nostris conferamus, & cuius proportio
nostras, quantum fieri clarius possit, de
conemur, quas summatim, & quàm bre
tere cõuenit, ut in earum collatione ad
oriæ propius sint. Diximus duas hemi
, sex sestarios congium, octo congios
iginti amphoras culeũ implere. Item
i duas urnas, & tres modios cape
ret, &

Semẽtatio nostra & antiqua.

Sestarius.
Congius.
Amphora.

ret, & ut pondera etiã addam, dixi heminã .x. unciarum esse, sextariũ .xx. congiũ .x. librarũ, modium xxvi. & bessis, urnam .xl. amphorã . lxxx. culeum mille sexcentarũ. His ita propositis & declaratis, cum nullæ antiquæ mensuræ nunc extent, & ob id quasi impossibile uideretur eas nostris comparari posse, & tanto difficilius, quod etiã mensuræ nostri temporis ferè nullæ inter se conueniant, & quæq; ciuitas, nedũ prouinciæ, sua pondera, & mensuras ab alijs dissimiles habeant, tamẽ his non obstãtibus, rationẽ inuenisse opinor, qua antiquæ mẽsuræ nũc cõstitui & inueniri possint, & quisq; patrias mensuras cuiuscunq; ponderis, uel capacitatis fuerint, illis utroq; modo, scilicet uel pondere, uel capacitate ualeat cõferre. Sed rationẽ afferamus, ex Fauino sæpius adducto, & alijs colligitur capacitatem amphoræ pede quadrato constare. Cõstituatur igitur uas huius mẽsuræ, cuius uacuũ sit cubus, undiq; pede quadrato terminatus scilicet altitudine, latitudine, longitudine, ex huiusmodi uasis comparatione omnes antiquæ mẽsuræ maiores & minores, augendo uel diminuendo cõstitui possunt, & eadẽ ratione obiter nostræ illis conferri, quippe huius uasis dimidium erit urna, tertiũ modius, octaua pars congius, quadragesima octaua sextarius. Si pondere magis placet, fabricetur uas, cuius contentũ sit

Amphora & eius partes.

ponderis

librarū.x.erit cōgius: si unciarū.xx.erit
& proportione ponderū aliæ omnes an-
gendo, uel minuēdo cōstitui possunt. Qua
o incerta esse non potest, si earū pondera
:i à primis ad omnes sequētes initiū capi-
à minimis, seu à maioribus cōuenient. Exē
ı diximus amphorā esse dimidiū medimni,
: urnam, tertiū modiū, octauam partē cō-
reliqua quæ non expedit repetere, harum
ondera, & reliquarū proportione capaci-
eniunt, prout ex ordine positæ sunt. Si ca-
zitur ipsarū proportione pōderis cuilibet
ibuti cōuenit, cui dubiū potest esse, eas esse
; antiquas, quibus constitutis suas patrias
; quilibet seu capacitate, seu pondere con-
:est, & quid quæq; ipsarū ad antiquas pro
; habeat, cognoscere. i. suas patrias, nunc
maiores, seu minores ad antiquas ratione
ı cōstitutas proportione cōferendo, & obi
do prouentus, expensas & commercia an
· intelligere. Quod si meo labore legentes
uti fuerint, gratias habebūt. Si uero ipsi
ıs, uel ex his minus exacte, saltē uolūtatē
· laudabunt. Sed dicet fortasse quispiam
r ignotius docuisti, mēsuras pede, & li
:i ipsismet mēsuris ignotiore, & quales

 fuerint

fuerint apud antiquos, & quomodo nostri conue-niant fortasse ignoratur, sed certũ est nostris fuisse minores, ideo & huic scrupulo occurrendũ est. Li-bram in sestertio demonstraui, & sicut in ea consti-tuenda ad principia naturalia, quæ stabilia sunt, & raro seculis uoluentibus mutantur, uidelicet ad sili-quas, quæ semper fuerunt & sunt uniformes, & e-iusdem qualitatis, ita & in pede ad digitos huma-nos recurrẽdum, qui non craßi aut graciles ad hoc eligendi sunt, & teste Vitruuio, & Columella lib. vi. cap. i. sexdecim pedẽ conficiũt, qui certe meo pa trio pede & ferè omnibus qui nostro seculo in usu sunt, breuior fuit. Cõperta scribo, pedem meum pa trium, quo ad metiendum spacia utimur. xvi. meis digitis, & quibuscunq; communibus uncia, id est, duodecima parte longiorem esse, & plus pro quali tate digitorũ reperiri. & idem ferè de alijs nostri temporis existimandum est, & minorem fuisse an-tiquum etiam nomen arguit, scilicet à pede huma-no fuisse appellatum, & ad eius mensuram constitu tum. Quo omnes pedes nostri tẽporis quibus ad me tiendum utimur, longiores sunt. Sed utinã aliarum antiquarum mẽsurarum modus extaret, sicut pedis antiqui, qui Romæ pluribus in locis, & præcipue in hortis Angeli Colocij uiri inter alios qui Romæ de gunt, ut audio, doctißimi manifeste deprehenditur.

Cuius

Dimidium pedis antiqui.

I II III IIII V VI VII VIII

Digiti

I II

Palmi

Cuius exemplum & longitudinis dimidium in hoc loco integri non capaci imprimi curaui, ut ad eius mensuram uel alterius digitis constituti, quocunque loco quis reperiatur, amphoram fabricare possit, & ex ea reliquas, & si pondere magis placet, libra siliquis constitui potest, & ex ea omnes mensuræ antiquæ, & eadem libra nostris conferre, quam eandem, qua nos utimur, fuisse in sestertio docui. Sed si aliquibus in locis non conueniret, siliquis uel denarijs antiquis constitui potest, & ex ea reliquæ mensuræ, nec siliquis carere possumus, quæ ferè iam ubique sunt communes. Denarij etiam ipsi adeo iam uulgares, & noti sunt, ut nullam putem nunc esse prouinciam in qua aliqui ex his non reperiantur, sed ut ab alijs nummis argenteis antiquis dignoscantur, qui fortasse non sint pondere drachmæ, admonere conuenit ueris denarijs hanc notam ✱ ferè passim impressam fuisse, qua antiqui hunc nummum numerum denarium in se habere uidelicet decem asses demonstrabant, & ad differentiam literæ x linea transuersa secabant, ut in figura superius posita apparet. Sed cum nostri seculi scriptores & impressores quid esset non intelligerent, in libris apponere omiserunt, & hinc multos errores irrepsisse pluribus in locis obseruaui, & maxime in Cornelio Celso in cõpositione phar-

Denarij nota.

ne pharmacorũ, quorũ partes, & simplicium pon- dera male intelliguntur, & in eis multos uidi hæ- sitare. Idq̃ue maxime ex figuræ superius positæ omissione euenit, quia ferè passim in libris im- pressis, uel his proximis seculis scriptis composi- tio pharmacorum, ut infra descripta apparet, exempli gratia piperis pondo triginta, uel alio numero simili modo, sed quid litera, p, aut quid numeri significarent me diu ignorasse profiteor, & tandem ex antiquissimo libro in quo figura de narij apparet, utrunque deprehendi, uidelicet lite- ram, p, pondo significare, & ex pluribus literis x primam denarium, reliquas numerum signi- ficare, ut infra piperis * uiginti quod significat piperis pondo denariorum uiginti, & hoc exem plo reliqua intelligi possunt. Simili modo in Pli- nio multotiens hanc figuram deesse obseruaui, maxime cum precia rerum describit, uerbi gra- tia Cinnami precium in libras, & sequitur nu- merus sine precio, sed deficit figura denarij, uel sestertij, & intelligi debet Cinnami precium in libras denarij, uel sestertij uiginti, uel triginta aliquando libræ desunt, aliquando loco sestertio- rum positæ sunt, & econtra. Hæc quæ ex transpo- sitione uel omissione figurarũ, errores & difficul-

Locus Cor- nelij Celsi.

tates,

rius adducto attestantur, ex quibus duas solummodo nunc adducam, quae frequentiores fuerunt. Et ideo eas declarare & nostris conferre operaeprecium fore uidetur, aliae ibidem & alibi legi possunt, quibus nihil addi conuenit. Sed tantummodo has duas adducere, & conferre libet. Actus & iugera frequentissimae & ferè communes fuerunt antiquorum agricolarum mensurae, & maxime Romanorum. Actus undique pedibus centum & uiginti conficitur, duplicatus quocunque eius latere iugerum fit, quod pedes ducentos & quadraginta longum esse debet, & centum & uiginti latum, & in pedes quadratos distributum uiginti octo millia, & octingentos in se habet, ut superius ex Columella dictum fuit, & in huiusmodi minimas partes diuiditur. Quia aliter commode huiuscemodi spacia metiri non possunt, nisi in certas & minimas partes redigantur. His ita constitutis fortasse quispiam requiret, ut rationem mensurandi agros apponerem, quae extra propositum uidetur, & per Columellam autorem luculentißimum loco superius adducto satis commode conscribitur, sed quia codex in plurimis, & praecipue in numeris, in quibus tota uis consistit, corruptus est, operae precium fore putaui eius primae cōstitutionis mensurarum, ex qua uniuersa ratio deducitur, nōnulla loca,

Actus.
Iugerum.

loca, quæ corrupta sunt, corrigere & aliqua interpretari, & declarare & in primis admonere conuenit, autorem ipsum iūgerum, ut commodius metiri posset, in Assem cōstituisse, & in hoc etiam nostri temporis agri mensores imitantur, qui metiēdo agros nostros in denarios & libras hos distribuunt, & eis cōputant quantitatē terræ. As seu libra, ut in sestertio declaratū fuit, ducenta & octoginta octo scrupula capit. Ideo iugerū ad eius exēplum in totidē partes distribuit. Et quia aliquādo etiam minora terræ spacia ueniūt in æstimationē, scrupula diuidit in semiscrupula: Et ideo prima pars, & sic minima iugeri erit quingentesima septuagesima sexta totius, quia tot semiscrupula in assem cadunt, & in hoc numerus corruptus in Columella posset aliquibus errorē inducere. Legitur enim numero scrupulorū, uidelicet ducentorū & octoginta octo. Sed duplicatus legi debet, & sic qngentorum septuaginta sex, his ita cōstitutis unicuiq; harum partiū suos pedes proportiōe ex summa xxviij. M. & octingentorū tribuit, quibus quadratis diximus iugerū constare. Ponamus exēplum in prima parte ut clarius reliqua intelligantur, & in hoc officio interpretis Columellæ fungamur. Diuiditur iugerū in quingenta & septuaginta sex semiscrupula, qa tot nūero in assem cadūt, & unicuiq; harum

As quot scrupula cōtineat.

harũ partiũ quinquaginta pedes tribuantur. Si qn
gentics septuagies sexies.i.pro nũero semiscrupu
lorum multiplicẽtur.xxviij.mille,& octingẽti esse
reperiẽtur.Itaq; in huiusmodi parte iugeri qnqua
ginta pedes quadratos esse dicas,uel si in scrupulos
diuidas,q sunt ducẽti &.lxxxviij.in huiusmodi p
te cẽtũ pedes quadratos inesse reperies,& sic pro
portione reliquarũ partiũ usq; ad integrũ assem,
quo iugerũ intelligitur,cõputãdo ratio deducẽda
est,ut clara sit,& codex pluribus in locis,& maxi
me in nũeris corruptus,hac ratione & cõputatio
ne corrigi potest,quã ulterius fortasse prosecutus
fuissem in mẽsuris agrorũ,& distributione planta
rum declarãdo,& interpretãdo Columellã,nisi ex
tra propositũ uisum fuisset,& ueritus essem id mi
hi potius arrogãtiæ,q̃ studio docẽdi asscribi,cũ ne
q; eruditius neq; elegãtius res ptractari possit. Ali
q tamẽ loci corrupti corrigi possent,sed nõ deerũt
q melius q̃ ego ĩtelligãt & corrigãt. Iã satis supq;
sit mihi hoĩ occupatissimo,& uarijs & molestissi
mis negocijs implicito,& ut alia omittã,iã decẽ fi
liorũ patri,sestertio iã pluribus annis pfecto,ad de
monstrãdos antiquorũ mores,hæc pauca insup ag
gregasse,& cõgeßisse,pleraq; uero alia quæ olim
studio uigẽte cõmẽtauerã,negocia nũc supprimũt,
quæ tamẽ & ipsa aliquãdo fortasse edẽtur,si uita
& otiũ suppetat. FINIS.

ALPHABETICVS INDEX RErum & dictionum memorabiliũ, quas in eruditißimis libris Leonardi Portij Vicentini lector diligens obseruare debet.

Campus

Iugerum

Vncia

Vncia quot drachmas habet.10.& quot charactos contineat.11.& quot siliquas habuerit.ibidem
Vrna.69.71.86
Vsuræ ciuiles,& minime odiosæ.76

FINIS.

BASILEÆ, IN OFFICINA FROBENIANA, per Hieronymum Frobenium, Ioannem Heruagium,& Nicolaum Episcopium.
Anno M. D. XXX.
mense Martio.

FRO
BEN